

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Katedra trestního práva

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Téma: Postavení státního zástupce
v přípravném řízení**

Vedoucí diplomové práce: Doc. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.

Rok: 2006

Jakub Tuček
Plevenská 3111
Praha 12, 143 00

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval samostatně, a že jsem vyznačil všechny prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Praze dne 15. února 2006.

.....
Jakub Tuček

Obsah

Obsah	1
I. Úvod (téma a záměr práce)	2
II. Státní zástupce v českém právu	4
§1 Pojem a historický vývoj na našem území	5
§2 Ústavní základy, současná právní úprava	6
§3 Funkce a soustava státního zastupitelství	7
III. Státní zástupce v trestním řízení	11
§1 Subjekty trestního řízení	12
§2 Pojem subjekt a strana trestního řízení	13
§3 Odlišnosti v postavení státního zástupce a obviněného	14
§4 Hlavní zásady důležité pro činnost státního zástupce	15
IV. Státní zástupce v přípravném řízení	22
§1 Charakteristika přípravného řízení a jeho modely ve vztahu k hlavnímu líčení	23
§2 Úloha státního zástupce ve standardním přípravném řízení	26
a) Činnost před zahájením trestního stíhání	28
b) Činnost po zahájení trestního stíhání	37
c) Skončení přípravného řízení a meritorní rozhodování státního zástupce	57
§3 Odlišnosti postavení státního zástupce ve zkráceném a rozšířeném přípravném řízení	68
V. Závěry a návrhy de lege ferenda	73
Seznam zkratk	76
Seznam použité literatury	76

I. Úvod (téma a záměr práce)

Tématem mé diplomové práce je „Postavení státního zástupce v přípravném řízení“. Toto téma jsem si vybral a sám navrhl především proto, že trestní právo jako celek je pro mě velice zajímavé právní odvětví a sám státní zástupce je velmi důležitým orgánem činným v trestním řízení. Do budoucna bych se rád věnoval trestnímu právu i ve svém profesním životě. Vzhledem ke skutečnosti, že činnost státního zástupce je nejdůležitější právě v přípravném řízení, omezil jsem téma pouze na tento úsek trestního řízení a práce tudíž není věnována činnosti státního zástupce v řízení před soudem.

Celá diplomová práce je rozdělena do základních pěti částí, jež jsou ještě dále členěny do jednotlivých podoblastí věnujících se konkrétním problémům. Po úvodu celé práce jsem považoval za nutné nejprve uvést vývoj samotné instituce státního zastupitelství po dobu existence našeho státu a vymezit základní úkoly, které zajišťuje. Poté následuje vymezení státního zástupce jako subjektu a strany trestního řízení a jeho porovnání s postavením obviněného, jakož i uvedení některých základních zásad, jimiž se státní zástupce při své činnosti musí řídit. Tuto část práce bych označil jako základní a obecné otázky vztahující se ke státnímu zástupci, bez jejichž objasnění by výklad daného tématu nebyl podle mého názoru úplný, a na něž navazuje samotný výklad postavení státního zástupce v přípravném řízení.

Čtvrtá část práce, jako nejrozsáhlejší díl, tak obsahuje ucelený pohled na danou problematiku s charakteristikou přípravného řízení, s rozdělením činnosti státního zástupce na jednotlivé úseky přípravného řízení, s uvedením v úvahu přicházejících rozhodnutí a se zdůrazněním odlišností ve zkráceném a rozšířeném přípravném řízení.

Práce je zakončena závěrem, ve kterém jsem se pokusil o zhodnocení úpravy přípravného řízení trestního.

Záměrem diplomové práce je podat víceméně úplný výklad postavení státního zástupce v přípravném řízení. Je však jasné, že vzhledem ke značné obsáhlosti celé problematiky práce nezachází do všech detailů, neboť by to mělo značný vliv na její rozsah. A proto si myslím, že by mohla být určena například studentům právnických fakult se zájmem o trestní právo, protože podává podrobnější výklad než jednotlivé učebnice.

II. Státní zástupce v českém právu

§1 Pojem a historický vývoj na našem území

Ještě dříve, než se bude práce zabývat konkrétním postavením státního zástupce v trestním řízení, a v případě této práce především v jeho první fázi, tj. v přípravném řízení, je podle mého názoru vhodné nahlédnout do historického vývoje instituce státního zastupitelství na našem území.

Státní zastupitelství, ať už je v jednotlivých státech nazýváno jakkoli, prošlo jako orgán veřejné žaloby mnohaletým vývojem. Již římské právo trestní bylo rozděleno do dvou oblastí, a sice na soukromé a veřejné¹. V prvním případě se žaloba podávala u obecného soudu a žalobcem byl poškozený. Ve druhém případě, tedy u veřejné žaloby, neexistovaly žádné předpisy a tuto působnost vykonával král nebo magistrát (tribun, kvestil atd.).

V průběhu vývoje se jediným a výlučným subjektem oprávněným k trestání stal stát, respektive státní orgán, který stát v tomto projevu jeho suverenity zastupuje - veřejný žalobce. Na druhé straně se toto oprávnění stalo také povinností, neboť stát nejenže může trestat, ale zároveň také musí, což po něm občané mohou žádat. Stát se tedy stává v této oblasti odpovědným. Veřejná žaloba v moderním slova smyslu má s největší pravděpodobností svůj původ ve francouzském právu².

Pokud jde o vývoj na území našeho státu, tedy po vzniku samostatného Československa v roce 1918, je určující především recepční norma (zákon č.11/1918 Sb.). Tímto zákonem došlo k převzetí rakouského modelu, který zde s mnoha změnami platil až do roku 1951. Orgánem veřejné žaloby se stalo státní zastupitelství, rozdělené na krajské a zemské. Mezi nimi platila zásada podřízenosti nižších vyššímu a všechny orgány byly podřízeny Ministerstvu spravedlnosti. Státní zástupce měl právo a zároveň povinnost stíhat všechny trestné činy, jejichž stíhání nebylo vyhrazeno žalobci soukromému (zásada legality). Ke stíhání některých trestných činů ovšem potřeboval zmocnění (např. u trestných činů podle zákona na ochranu cti). V případě, že bylo toto zmocnění odepřeno, bylo vyloučeno stíhání veřejnou žalobou, což ovšem nemělo žádný vliv

¹ Fenyk, J.: Veřejná žaloba, Příručky Ministerstva spravedlnosti ČR, I. díl, Praha 2001

² Fenyk, J.: Veřejná žaloba, Příručky Ministerstva spravedlnosti ČR, I. díl, Praha 2001

na stíhání žalobou soukromou. Zásadní zásah do této právní úpravy přišel v období 1939 - 1945, kdy bylo Československo rozděleno na tři územní celky: Sudety (kde bylo zavedeno německé právo), Protektorát (kde platilo dvojí právo) a Slovensko (kde došlo k tvorbě nových právních norem). K návratu k předmnichovské úpravě došlo po skončení II. světové války v roce 1945, ovšem nástup komunistické strany v roce 1948 poznamenal náš právní řád na dlouhá desetiletí. Již v roce 1948 byl přijat zákon o zlidovění soudnictví (č.319/1948 Sb.), jímž byly zřízeny okresní prokuratury jako úřady veřejné žaloby I. stolice. Dále navazoval ústavní zákon č.64/1952 Sb, o soudech a prokuratuře, a zákonem č.65/1952 Sb byla vytvořena „prokuratura po sovětském vzoru“, který ji označil za „orgán střežící socialistickou zákonnost“, čímž došlo k rozšíření činnosti prokuratury výrazně i mimo trestní řízení. V tomto duchu byl přijat zákon č.65/1956 Sb, o prokuratuře, jenž rozsah její činnosti ještě více prohloubil, a nakonec zákon č.60/1965 Sb, o prokuratuře, který platil až do roku 1993, kdy byl přijat zákon č.283/1993 Sb, o státním zastupitelství. Tímto předpisem se bude práce zabývat v jejích dalších částech.

§2 Ústavní základy a současná právní úprava

Normy, které jsou určující pro postavení státního zastupitelství v našem právním systému, jsou, jako v ostatních právních oblastech, různého stupně právní síly. Určitý základ a právní rámec je zachycen v ústavních normách (ústavní zákon č.1/1993 Sb, Ústava České Republiky a na základě §112 Ústavy také ústavní zákon č.2/1993 Sb, Listina základních práv a svobod), v normách se silou zákona (především zákon č.283/1993 Sb, o státním zastupitelství), a také v podzákoných předpisech (např. vyhláška Ministerstva spravedlnosti ČR č.23/1994 Sb, o jednacím řádu státního zastupitelství).

Ústava se o státním zastupitelství zmiňuje pouze na jediném místě, a sice v článku 80, který v odstavci prvním vymezuje státní zastupitelství takto: „Státní zastupitelství zastupuje veřejnou žalobu v trestním řízení; vykonává i další úkoly, stanoví-li tak zákon“. Systematicky ho řadí do své hlavy třetí, která je nazvána „Moc výkonná“, z čehož vyplývá, že státní zastupitelství je orgánem moci

výkonné. Ovšem jedná se o orgán zvláštní, neboť se v mnoha bodech výrazně odlišuje od jiných správních úřadů (nevydává individuální správní akty, nevydává obecně závazné vyhlášky k provedení zákona, atd.)³. Listina základních práv a svobod státní zastupitelství jako instituci nijak nevymezuje, ovšem ve své hlavě páté nazvané „Právo na soudní a jinou právní ochranu“ obsahuje ústavní principy, které jsou pro činnost státního zastupitelství, potažmo státního zástupce, určující a závazné. Jedná se především o článek 40, jehož jednotlivá ustanovení jsou rozvedena a konkretizována v úvodních ustanoveních zákona č.141/1961 Sb., o trestním řízení soudním.

„Postavení a působnost státního zastupitelství stanoví zákon.“ Jedná se o ustanovení článku 80 odst. 2 Ústavy, na jehož základě byl přijat zákon o státním zastupitelství č.283/1993 Sb. Tím byla nahrazena dosavadní právní úprava existující od roku 1965 právní úpravou vyhovující změněným politickým poměrům. Zákon č.283/1993 Sb. nahradil prokuraturu, navrátil se k označení státního zastupitelství a navázal tak na vývoj před rokem 1948. Stanoví určité základní otázky týkající se působnosti a soustavy státního zastupitelství, vztahy uvnitř této soustavy a další obecné otázky. Ve znění několika novelizací je platný i v současné době. Konkrétnější ustanovení je pak nutné hledat v trestním řádu (č.141/1961 Sb.).

Mezi podzákonými předpisy zaujímá přední postavení již výše zmiňovaná vyhláška Ministerstva spravedlnosti č.23/1993 Sb., o jednacím řádu, která obsahuje další ustanovení důležitá z hlediska postupu státních zástupců při výkonu jejich působnosti.

Pro úplnost je nutné zmínit oprávnění nejvyššího státního zástupce vydávat pokyny obecné povahy. Tyto pokyny jsou závazné pro státního zástupce a případně i pro další zaměstnance státního zastupitelství (§12 odst. 1 StZast).

§3 Funkce a soustava státního zastupitelství

Základní funkci státního zastupitelství vymezuje již uváděný čl. 80 Úst., který hovoří o „zástupci veřejné žaloby“ a dále svěřuje státnímu zastupitelství

³ Pavlíček, V. a kol.: Ústavní právo a státověda, 2. díl, část 1., Linde, Praha 2001

výkon dalších úkolů, stanoví-li tak zákon. Na toto ustanovení navazují §4 a §5 StZast, které stanovují působnost státního zastupitelství. Působnost je tedy stanovena takto:

- a) státní zastupitelství je orgánem veřejné žaloby v trestním řízení a plní další úkoly vyplývající z trestního řádu (§4 odst. 1, písm.a))
- b) vykonává dozor nad dodržováním právních předpisů v místech, kde se vykonává vazba, trest odnětí svobody, ochranné léčení, ochranná nebo ústavní výchova, a v jiných místech, kde je podle zákonného oprávnění omezována osobní svoboda (§4 odst. 1, písm.b))
- c) působí v jiném než trestním řízení (§4 odst. 1, písm.c))
- d) vykonává další úkoly, stanoví-li tak zvláštní zákon (§4 odst. 1, písm.d))

V souladu se stanovenou působností se státní zastupitelství podílí na prevenci kriminality a poskytování pomoci obětem trestných činů (§4 odst.2). Státní zastupitelství plní své úkoly prostřednictvím státních zástupců (§1 odst. 2 StZast).

„Činnost státního zastupitelství je zpravidla charakterizována jako činnost justiční povahy.“⁴ Jeho hlavní funkcí je zastupování státu a prosazování jeho zájmu potrestat pachatele trestných činů v trestním řízení. Jedná se o zcela nezastupitelnou úlohu státního zastupitelství, neboť podat obžalobu (návrh na potrestání) u soudu je oprávněn pouze státní zástupce (§175 odst. 1, písm.b) TŘ). Ovšem jak je výše naznačeno, státní zástupce nevystupuje pouze v trestním řízení, ale také v občanském soudním řízení v případech, které stanoví §35 OSŘ (§5 StZast).

Soustava státního zastupitelství (§6 StZast) je tvořena čtyřmi stupni: Nejvyšší státní zastupitelství, vrchní státní zastupitelství, krajská státní zastupitelství a okresní státní zastupitelství (v obvodu hlavního města Prahy působnost krajského státního zastupitelství vykonává Městské státní zastupitelství v Praze a působnost okresních státních zastupitelství vykonávají obvodní státní zastupitelství; v obvodu města Brna vykonává působnost okresního státního zastupitelství Městské státní zastupitelství v Brně). Sídla

---

⁴ Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., Vondruška, F., Novotná, J.: Přípravné řízení trestní, 2. vydání, C.H.Beck, Praha 2003

státních zastupitelství a obvody jejich územní působnosti se shodují se sídly a obvody soudů (§7 odst. 1 StZast). V čele každého státního zastupitelství stojí vedoucí státní zástupce, který je do své funkce jmenován způsobem, který stanovují §9 a §10 StZast. Vedoucí státní zástupce stanoví vnitřní organizaci státního zastupitelství, v jehož čele stojí, a rozdělí agendy státního zastupitelství mezi státní zástupce; přitom zajistí specializaci státních zástupců podle zvláštních právních předpisů (§8 odst. 3 StZast). V případě, že vedoucí státní zástupce z jakéhokoli důvodu nemůže vykonávat svou funkci, zastupuje ho jeho náměstek nebo náměstci v pořadí a v rozsahu jím stanoveném (§8 odst. 2 StZast).

Vzájemné vztahy mezi jednotlivými stupni státních zastupitelství jsou ovládnány některými zásadami.⁵ Těmito zásadami jsou:

- a) zásada ochrany veřejného zájmu - státní zástupce musí při své činnosti tento zájem respektovat (§1 odst. 1 StZast). Co se rozumí tímto zájmem ovšem není a ani snad nemůže být přesně stanoveno. Příkladem může být ochrana demokracie, lidských práv, životního prostředí, atd.
- b) zásada zákonnosti - tato zásada znamená, že státní zastupitelství jedná z úřední povinnosti
- c) zásada nezávislosti na jiných orgánech - státní zástupce při své činnosti vykonává spravedlnost a stejně jako soudy a soudci musí být nadán určitým stupněm nezávislosti (§3 odst. 1 StZast)
- d) zásada nestrannosti - státní zastupitelství vykonává svou působnost bez jakékoli diskriminace
- e) zásada objektivit - státní zastupitelství věnuje pozornost všem relevantním okolnostem
- f) zásada účinnosti - mělo by být využíváno nejvýhodnějších postupů tak, aby došlo k rychlému a důslednému vyřízení věci
- g) zásada nedílnosti - každé státní zastupitelství a každý státní zástupce představují celý systém

---

⁵ Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., Vondruška, F., Novotná, J.: Přípravné řízení trestní, 2. vydání, C.H.Beck, Praha 2003

h) zásada hierarchie - uplatňuje se ve vztahu nejbližší vyššího k nejbližší nižšímu státnímu zastupitelství a také uvnitř jednotlivého státního zastupitelství. Uplatňuje se především formou dohledu.

II. Státní zástupce v trestním řízení

§1 Subjekty trestního řízení

V průběhu trestního řízení se vyskytuje celá řada subjektů. Definici pojmu subjekt trestního řízení trestní řád neobsahuje. Podle J. Jelínka „subjekty trestního řízení rozumíme ty činitele, kteří mají a vykonávají vliv na průběh řízení a kterým zákon dává k uskutečnění tohoto vlivu určitá procesní práva a určité procesní povinnosti.“⁶ Za subjekty trestního řízení považujeme zejména orgány činné v trestním řízení, osobu, proti níž se řízení vede, jejího obhájce, poškozeného, zúčastněnou osobu, osoby se samostatnými obhajovacími právy, a další. Subjektem řízení mohou být také svědci, znalci nebo tlumočníci, ovšem pouze za předpokladu, že uplatňují nároky na svědečné, znalečné nebo tlumočné. V ostatních případech je za subjekt považovat nelze.

Orgány činnými v trestním řízení jsou soud, státní zástupce a policejní orgán (§12 odst. 1 TŘ). Jedná se o orgány státu, které se podílejí na plnění úkolů trestního řízení směřujících k naplnění účelu trestního řízení, k čemuž jsou vybaveny určitými pravomocemi. Postavení státního zástupce v jednotlivých stádiích trestního řízení není stejné. Zatímco v přípravném řízení má dominantní postavení a je za jeho výsledek zodpovědný, v řízení před soudem se stává stranou (§12 odst. 6 TŘ) a jeho postavení před soudem je procesně rovnoprávné s postavením obžalovaného s obhájcem, neboť soudní jednání má charakter sporu mezi rovnoprávnými stranami (čl. 37 odst. 3 LPS). O tom blíže v dalších kapitolách.

Osoba, proti níž se řízení vede, je v průběhu řízení nazývána různě v závislosti na jeho stádiu. Jedná se o podezřelého, obviněného, obžalovaného a odsouzeného. Podezřelou je nazývána osoba, proti níž se vede trestní řízení, ale dosud proti ní nebylo zahájeno trestní stíhání podle §160 TŘ. Osobou podezřelou je dále osoba, proti níž je vedeno tzv. zkrácené přípravné řízení, a to od zahájení jejího výslechu podle §179b odst. 3 TŘ, do podání návrhu na potrestání soudu podle §314b TŘ. Osobou obviněnou je ten, proti němuž bylo zahájeno trestní stíhání podle §160 TŘ, osobou obžalovanou ten, proti němuž bylo nařízeno hlavní

---

⁶ Jelínek, J., Drašík, A., Hasch, K., Nováková, J., Nováková, Š., Sovák, Z., Ševčík, V.: Trestní právo procesní, Eurolex Bohemia, Praha 2002

líčení (§12 odst. 8 TŘ) a osobou odsouzenou ten, proti němuž byl vydán odsuzující rozsudek, který již nabyl právní moci (§12 odst. 9 TŘ). Pokud z povahy věci nevyplývá něco jiného, rozumí se obviněným též obžalovaný a odsouzený (§12 odst. 7 TŘ). Způsobilost být subjektem řízení není trestním řádem nijak omezena, stejně jako procesní způsobilost, tzn. že obviněna může být i osoba nepřítčetná a úkony v trestním řízení může činit i osoba zbavená způsobilosti k právním úkonům.

§2 Strany trestního řízení

Trestní řád přiznává některým subjektům určité zvláštní postavení. Tímto postavením se rozumí termín strana trestního řízení, který je definován v §12 odst. 6 TŘ: „Stranou se rozumí ten, proti němuž se vede trestní řízení, zúčastněná osoba a poškozený a v řízení před soudem též státní zástupce; stejné postavení jako strana má i jiná osoba, na jejíž návrh nebo žádost se řízení vede nebo která podala opravný prostředek.“ Nauka však pojem strany vykládá jiným způsobem než legální definice trestního řádu: „Procesními stranami jsou ty subjekty řízení, které uplatňují nebo podporují žalobu anebo stojí na straně obhajoby a sebe nebo jiného proti ní obhajují.“⁷ Základním rozdílem mezi oběma definicemi je, že nauka označuje za stranu také obhájce, který však v zákonné definici uveden není. Dále je nutno poukázat na to, že osoba, proti níž se řízení vede (podezřelý, obviněný, obžalovaný a odsouzený), je zákonem označována za stranu již od samého počátku trestního řízení, ovšem státní zástupce má toto postavení až v řízení před soudem. Jak ale uvádí J. Jelínek⁸, stranám přiznává trestní řád zvláštní procesní práva (vystupovat vlastním jménem v řízení před soudem, aktivně se řízení účastnit, atd.), která mohou být využita pouze v řízení před soudem, a proto se pojem strany vztahuje pouze na toto stadium řízení.

Vedle těchto dvou nejdůležitějších stran trestního řízení je postavení strany přiznáno také poškozenému a zúčastněné osobě. Oběma těmito subjektům proto

⁷ Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, F.: Trestní řád - komentář, díl I., 4. vydání, C.H.Beck, Praha 2002

⁸ Jelínek, J., Drašík, A., Hasch, K., Nováková, J., Nováková, Š., Sovák, Z., Ševčík, V.: Trestní právo procesní, Eurolex Bohemia, Praha 2002

trestní řád stanoví práva, kterých mohou v řízení využívat. Poškozený tak má právo činit návrhy na doplnění dokazování, nahlížet do spisů, zúčastnit se hlavního líčení a veřejného zasedání konaného o odvolání, a před skončením řízení se k věci vyjádřit (§43 odst. 1 TŘ). Zúčastněná osoba může být přítomna při hlavním líčení a veřejném zasedání, činit při nich návrhy, nahlížet do spisů a v zákonem stanovených případech podávat opravné prostředky. Musí jí být také poskytnuta možnost, aby se k věci vyjádřila (§42 odst. 1 TŘ). Jak uvádí soudní judikatura, je stranou v řízení o podmíněném propuštění ředitel věznice, ovšem pouze za předpokladu, že návrh na podmíněné propuštění odsouzeného podal (38/75).

Osobou, jež má stejné postavení jako strana je např. svědek, který uplatnil svědecké, znalec, jenž uplatnil znalečné za znalecký úkon a osoby další.⁹

§3 Odlišnosti v postavení státního zástupce a obviněného

Státní zástupce a obviněný jsou subjekty, bez kterých by trestní řízení nebylo možné provést, neboť by neexistovaly dvě strany sporu. Státní zástupce zastupuje veřejnou žalobu, stojí tedy na straně obžaloby a zastupuje ve sporu stát, obviněný je jeho soupeřem a případně se svým obhájcem stojí na straně obhajoby. Jejich postavení je tedy zcela odlišné.

Ze zásady obžalovací (§2 odst. 8 TŘ) vyplývá, že jednotlivé procesní funkce jsou rozděleny mezi různé subjekty (soud, státního zástupce a obviněného). Soud je ve sporu nestranný a nezaujatý, je rozhodčím sporu. Státní zástupce a obviněný jsou stranami sporu, které jsou si procesně rovné, jak vyplývá ze zásady rovnosti stran obsažené v čl. 37 odst. 3 LPS. Jedná se však pouze o rovnost v právech, nikoli v povinnostech.¹⁰ Tzn., že v řízení před soudem mají obě strany právo podávat návrhy, předkládat důkazy k prokázání svých tvrzení, vyjadřovat se k ostatním prováděným důkazům, případně i provést důkaz sami (§215 odst. 2). Rozdíl je zde v tom, že na straně státního zástupce se nejedná pouze o právo, ale

---

⁹ Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, F.: Trestní řád - komentář, díl I., 4. vydání, C.H.Beck, Praha 2002

¹⁰ Jelínek, J., Drašík, A., Hasch, K., Nováková, J., Nováková, Š., Sovák, Z., Ševčík, V.: Trestní právo procesní, Eurolex Bohemia, Praha 2002

také o povinnost, neboť státní zástupce je povinen dokazovat vinu obžalovaného (§2 odst. 5 TR). Na druhé straně u obviněného se jedná pouze o právo dokazovat svou nevinu, protože v případě skutkových pochybností se použije zásada in dubio pro reo (pochybnost prospívá obviněnému).

V přípravném řízení je situace poněkud jiná, jelikož se zde neuplatňuje zásada rovnosti stran. Státní zástupce zde má zcela odlišné postavení, než v řízení před soudem, jelikož je za výsledek přípravného řízení odpovědný. Právě on v této fázi disponuje řízením a bývá označován jako „pán sporu“. K tomu mu také trestní řád svěřuje procesní prostředky, kterými přípravné řízení může ovlivnit. Tím se bude zabývat převážná část práce.

§4 Hlavní zásady důležité pro činnost státního zástupce

V každém demokratickém státě je trestní proces postaven na určitých obecných principech - zásadách. Nejinak je tomu také v našem státě. Mnohé z těchto zásad jsou obsaženy v ústavních normách, čímž je kladen důraz na jejich důležitost. Tyto zásady jsou považovány za základní lidská práva a jako takové je nutné je respektovat. To mimo jiné také znamená, že v případě jejich porušení je možné se jich dovolat u Ústavního soudu, případně u Evropského soudu pro lidská práva, po splnění zákonem stanovených podmínek. Z hlediska trestního řízení jsou důležitá ustanovení hlavy páté Listiny základních práv a svobod, která jsou rozvedena a doplněna v §2 trestního řádu, ale také některá ustanovení Ústavy ČR. Systém základních zásad je nutno chápat jako celek, ve kterém spolu jednotlivé zásady úzce souvisí a navazují na sebe a je třeba je vykládat ve vzájemných souvislostech. Těmto základním zásadám přiřazuje J. Musil¹¹ dvojí funkci:

- a) de lege ferenda jsou důležité pro zákonodárce, který by je měl při tvorbě právních norem respektovat,

---

¹¹ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol.: Kurs trestního práva, Trestní právo procesní, 2. vydání, C.H.Beck, Praha 2003

b) de lege lata slouží orgánům činným v trestním řízení při interpretaci a aplikaci právních norem.

Účelem této kapitoly nebude důkladně popsat všechny zásady trestního řízení, ale pouze ty, které jsou z hlediska postupů státního zástupce nejdůležitější, ačkoli je jeho činnost ovlivňována všemi zásadami v zákoně uvedenými. Podle mého názoru se jedná především o zásadu presumpce nevin, legality, oficiality, vyhledávací, volného hodnocení důkazů a zásadu obžalovací.

Zásada presumpce nevin je vyjádřena v §2 odst. 2 TŘ takto: „Dokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu není vina vyslovena, nelze na toho, proti němuž se vede trestní řízení, hledět, jako by byl vinen.“ Jedná se o zásadu ústavněprávní úrovně, neboť je obsažena v čl. 40 odst. 2 LPS. Jde o vyjádření požadavku, aby vina obviněného byla úplně a nepochybně prokázána. Na činnost státního zástupce, jako orgánu činného v trestním řízení (§12 odst. 1 TŘ), má tato zásada vliv především v tom, že právě on musí obviněnému vinu prokázat, ovšem při své činnosti má povinnost postupovat vůči obviněnému nezájatě a nestranně. Tzn., že je povinen bez návrhu objasňovat stejně pečlivě skutečnosti svědčící ve prospěch i neprospěch obviněného. Státní zástupce je však hodnocen a placen za objasnění trestné činnosti, za které je možno považovat pouze usvědčení obviněného, a nikoli za to, že se mu „podaří“ předpokládaného pachatele v osobě obviněného zbavit podezření.¹² Tím P. Šámal poukazuje na určitou nerovnost v postavení obviněného a orgánů činných v trestním řízení. Obviněný naopak nemá povinnost vinu prokazovat a orgány činné v trestním řízení jsou povinny ho poučit o jeho právech umožňujících mu plné uplatnění práva obhajoby a poskytovat mu plnou možnost jejich uplatnění (§2 odst. 13 TŘ). Pokud tímto způsobem není vina dokázána, jde o stejnou situaci, jako by byla dokázána nevin, neboť se uplatní pravidlo, že pochybnost prospívá obviněnému - in dubio pro reo.

Zásada legality je pro státního zástupce velmi důležitá, protože se vztahuje konkrétně pouze k němu: „Státní zástupce je povinen stíhat všechny trestné činy, o nichž se dozví, pokud zákon nebo vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, nestanoví jinak.“ Zásada legality má úzkou souvislost se zásadou oficiality. Hlavní odlišností je, že se uplatňuje pouze při zahájení řízení.

¹² Šámal, P.: Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému, CODEX, Praha 1999

Projevem této zásady je povinnost státního zástupce využít zákonem stanovených prostředků k tomu, aby byl řádně stíhán každý pachatel trestného činu. Musí zejména přijímat trestní oznámení a v případě, že je takový postup odůvodněn a podložen, zahájit trestní stíhání (§160 TŘ), podat u soudu obžalobu (§176 TŘ) nebo návrh na potrestání (§179c odst. 2 písm.a)). Tato zásada se však neuplatní bezvýjimečně. Je možné rozlišovat dvě skupiny výjimek, tj. případy, kdy státní zástupce nesmí trestně stíhat a případy, kdy stíhat nemusí, ale může. Vedle těchto dvou skupin existuje ještě jedna zvláštní výjimka, kterou je institut dočasného odložení trestního stíhání podle §159b TŘ.

1. státní zástupce nesmí stíhat v těchto případech:

- a) jedná-li se o osoby vyňaté z pravomoci orgánů činných v trestním řízení; jedná se o osoby požívající výsad a imunit podle zákona nebo mezinárodního práva (§10 TŘ)
- b) je-li takové trestní stíhání nepřipustné; např.: je-li trestní stíhání promlčeno, jde-li o osobu pro nedostatek věku trestně neodpovědnou, atd. (§11 TŘ)
- c) vyžaduje-li zákon ke stíhání trestných činů souhlas poškozeného, který nebyl udělen, případně byl vzat zpět (§163 a §163a TŘ)
- d) jestliže je jurisdikce státu zúžena mezinárodními smlouvami (§20a odst. 2 TrZ)

2. státní zástupce stíhat nemusí v těchto případech:

- a) je-li trestní stíhání vzhledem k okolnostem uvedeným v §172 odst. 2 písm.a) nebo b) TŘ neúčelné, může státní zástupce před zahájením trestního stíhání usnesením věc odložit (§159a odst. 3 TŘ)
- b) je-li stíhání z důvodů uvedených v §172 odst. 2 neúčelné, může státní zástupce trestní stíhání zastavit
- c) jsou-li splněny podmínky pro podmíněné zastavení trestního stíhání (§307 TŘ) nebo pro narovnání (§309 TŘ)

Opakem zásady legality je zásada oportunity, která umožňuje státnímu zástupci nestíhat, i když jsou pro trestní stíhání splněny zákonem požadované předpoklady.

Tato zásada v našem trestním řádu zakotvena není, ale je možné ji spatřovat v případech, kdy státní zástupce stíhat může, ale nemusí.

Další zásadou, uvedenou v §2 odst. 4 TŘ, je zásada oficiality, která má se zásadou legality shodnou podstatu a úzkou souvislost (viz. výše). Jde o zásadu, která je projevem státoprávní ideje, že pouze stát má monopol trestního stíhání. „Jejím smyslem je, aby trestné činy nezůstaly nepotrestány, a aby byla dodržena jednotná, zákonem předepsaná pravidla při jejich stíhání.“¹³ V zákoně je vyjádřena takto: „Jestliže tento zákon nestanoví něco jiného, postupují orgány činné v trestním řízení z úřední povinnosti.“ Z tohoto ustanovení vyplývá, že orgány činné v trestním řízení musí v trestním řízení pokračovat a provádět procesní úkony z vlastní iniciativy, bez ohledu na stanovisko dotčených osob, tak, aby bylo dosaženo účelu trestního řízení v každé projednávané věci. Ovšem ani tato zásada neplatí ve všech případech a je prolomena především zásadou obžalovací, podle níž se může soud zabývat konkrétní trestní věcí až tehdy, podal-li státní zástupce obžalobu nebo návrh na potrestání (§2 odst. 8 TŘ), případně je-li podán opravný prostředek (např. §142 TŘ). Jinak zná trestní řád ještě celou řadu jiných výjimek - o nároku na náhradu škody v trestním řízení se rozhoduje pouze tehdy, je-li včas a řádně učiněn návrh poškozeného; o zásazích do základních práv a svobod rozhoduje soud v přípravném řízení jen na návrh státního zástupce; o svědečném rozhoduje soud, jen pokud svědek svůj nárok uplatní do tří dnů po svém výslechu; apod.

Zásada vyhledávací je společně se zásadou materiální pravdy upravena v §2 odst. 5 TŘ, a je konkretizací zásady oficiality pro důkazní řízení. Je vymežována jako úřední povinnost orgánů činných v trestním řízení z vlastní iniciativy vyhledávat a provádět důkazy tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí.¹⁴ Jde o zásadu, která se v nejširší míře uplatňuje v přípravném řízení (§164 odst. 1 TŘ stanoví tuto povinnost pro policejní orgán; §174 pro státního zástupce). Projevem této zásady je, že:

¹³ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol.: Kurs trestního práva, Trestní právo procesní, 2. vydání, C.H.Beck, Praha 2003

¹⁴ Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, F.: Trestní řád - komentář, díl I., 4. vydání, C.H.Beck, Praha 2002

- a) všechny důkazy musejí orgány činné v trestním řízení provést samy i bez návrhů stran; trestní řád počítá se součinností stran v přípravném řízení a zejména v řízení před soudem, ovšem ze zásady plyne odpovědnost státního zástupce, resp. Soudu, za zjištění skutkového stavu věci a nelze tedy vyvozovat důkazní závěry z nečinnosti stran
- b) musí být zajištěna objektivita dokazování tím, že orgány činné v trestním řízení mají povinnost zjišťovat rozhodné skutečnosti svědčící ve prospěch i nespěch osoby, proti níž se řízení vede
- c) strany nemohou určit skutečnost, kterou by nebylo třeba dokazovat, tzv. nesporné skutečnosti; výjimku z tohoto pravidla představuje zjednodušené řízení před soudem navazující na zkrácené přípravné řízení (§314b odst. 2; §314d odst. 2 TŘ)

Znění zákonného ustanovení říká, že je nutné zjišťovat skutkový stav, o němž nejsou důvodné pochybnosti, pouze v rozsahu, který je nutný pro jejich rozhodnutí. Jestliže je již zřejmé, jak je nutno ve věci rozhodnout, nelze provádět další důkazy, byť by měly vztah k projednávané věci, neboť by se zbytečně oddalovalo její včasné rozhodnutí (č. 24/1992-I. Sb. rozh.tr.) Tento rozsah se u policejního orgánu, státního zástupce a soudu podstatně odlišuje. Státní zástupce v rámci přípravného řízení musí zjišťovat skutkový stav věci v takovém rozsahu, aby mohl podat soudu obžalobu (návrh na potrestání), případně rozhodnout jiným způsobem.

Ustanovení §2 odst. 6 TŘ obsahuje zásadu volného hodnocení důkazů, kterou definuje takto: „Orgány činné v trestním řízení hodnotí důkazy podle svého vnitřního přesvědčení založeného na pečlivém uvážení všech okolností případu jednotlivě i v jejich souhrnu.“ Zákon však již v žádných dalších ustanoveních neobsahuje žádná pravidla, pokud jde o míru důkazů potřebných k prokázání určité skutečnosti, ani váhu či důkazní sílu jednotlivých důkazů. Toto vše tedy ponechává na volném uvážení orgánů činných v trestním řízení. Pouze výjimečně trestní řád přikazuje použití některého druhu důkazů pro dokazování určité skutečnosti (např. §116 odst. 1 TŘ, který pro vyšetření duševního stavu obviněného požaduje vždy příbrání znalce z oboru psychiatrie). Hodnocení důkazů jedním orgánem činným v trestním řízení není závazné pro jiný orgán

činný v trestním řízení. Proto například není možné, aby odvolací soud podle §258 odst. 1 písm.b) TŘ napadený rozsudek zrušil jen proto, že sám na základě svého přesvědčení hodnotí tytéž důkazy s jiným v úvahu přicházejícím výsledkem (53/92). Zásada volného hodnocení důkazů však neznamená libovůli orgánů činných v trestním řízení. Není možné, aby soud měl na výběr, o které z provedených důkazů své rozhodnutí opře a které opomene. Musí se vypořádat se všemi provedenými důkazy a své vnitřní přesvědčení řádně odůvodnit.

Další velmi důležitou zásadou ve vztahu ke státnímu zástupci je zásada obžalovací, vyjádřená v §2 odst. 8 TŘ: „Trestní stíhání před soudy je možné jen na základě obžaloby nebo návrhu na potrestání, které podává státní zástupce. Veřejnou žalobu v řízení před soudem zastupuje státní zástupce.“ Hlavním projevem této zásady je rozdělení procesních funkcí mezi různé procesní subjekty. Obžalobu nebo návrh na potrestání podává a před soudem zastupuje státní zástupce jako jedna strana sporu. Proti němu stojí obžalovaný jako druhá strana sporu. A spor rozhoduje nezávislý a nestranný soud, který jednání také řídí. Postavení obou stran je v řízení před soudem zásadně rovné. Zahájení řízení před soudem je tedy vázáno na obžalobu (návrh na potrestání), čímž je také vymezen skutek, o kterém může soud rozhodnout (§220 odst. 1 TŘ). Soud ale není právním posouzením skutku vázán. Podáním obžaloby přechází rozhodování a odpovědnost za zjištění skutkového stavu věci na soud. Státní zástupce má právo vzít obžalobu zpět, čímž se věc vrací do přípravného řízení. Může tak učinit až do doby, než se soud prvního stupně odebere k závěrečné poradě; po zahájení hlavního líčení tak může učinit jen se souhlasem obviněného (§182 TŘ). Účast státního zástupce při hlavním líčení je povinná. Naproti tomu, jestliže zákon nestanoví něco jiného, není nutná účast státního zástupce na veřejném zasedání. Zásada obžalovací také zásadním způsobem ovlivňuje charakter soudního řízení, zejména provádění dokazování, neboť zde sehrávají aktivní roli strany. Na straně státního zástupce se jedná o povinnost dokazovat vinu obžalovaného, kdežto na straně obviněného a jeho obhájce jde pouze o právo. Tato zásada se neuplatňuje v přípravném řízení, které nemá charakter sporu, ale v plné míře se uplatní v řízení před soudem, především

v hlavním líčení a v odvolacím řízení. Je považována za zásadu vztahující se k zahájení řízení.

Je nepochybné, že státní zástupce je při plnění svých úkolů vázán i ostatními zásadami, které zde nejsou podrobně rozebrány (ať jde o zásadu rychlosti řízení, stíhání jen ze zákonných důvodů, atd.).

IV. Státní zástupce v přípravném řízení

§1 Charakteristika přípravného řízení a jeho modely ve vztahu k hlavnímu líčení

Ustanovení §12 odst. 10 TŘ říká, že „trestním řízením se rozumí řízení podle tohoto zákona.“ Přípravné řízení je tedy součástí trestního řízení, neboť je upraveno v trestním řádu (část druhá), a jedná se o postup podle tohoto zákona. Je označováno jako předsoudní stadium trestního řízení. Ve stejném ustanovení je definováno tímto způsobem: „Přípravným řízením se rozumí úsek řízení podle tohoto zákona od sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení nebo provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů, které mu bezprostředně předcházejí, a nebyly-li tyto úkony provedeny, od zahájení trestního stíhání do podání obžaloby, postoupení věci jinému orgánu nebo zastavení trestního stíhání, anebo do rozhodnutí či vzniku jiné skutečnosti, jež mají účinky zastavení trestního stíhání před podáním obžaloby, zahrnující objasňování a prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, a vyšetřování.“ Přípravné řízení je rozděleno do dvou základních etap, u nichž je dělicím momentem usnesení o zahájení trestního stíhání. Jedná se o:

1. úsek předcházející zahájení trestního stíhání, ve kterém dochází k objasňování a prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin
2. vyšetřování.

Přípravnému řízení může předcházet ještě určitá neformální fáze¹⁵, ve které dochází k odhalování latentních trestných činů, tj. opatřování prvních signálů o trestné činnosti. Nejedná se o postup podle trestního řádu a nejde tedy ani o součást trestního řízení, ale o činnost policejní v rámci předprocesní činnosti podle zákona č. 283/1991 Sb., o Policii ČR.

Účelem přípravného řízení je shodně s účelem celého trestního řízení zjišťování trestných činů a odhalování jejich pachatelů, a pomocí všech dostupných zákonných prostředků vyhledávání nezbytných důkazů, které by odůvodnily postavení pachatele před soud a jeho následné potrestání. Přípravné řízení plní několik základních funkcí¹⁶:

¹⁵ Vantuch, P.: Obhajoba obviněného, C.H.Beck, Praha 2002

¹⁶ Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., Vondruška, F., Novotná, J.: Přípravné řízení trestní, 2. vydání, C.H.Beck, Praha 2003

- a) vyhledávací, někdy též označována jako zjišťovací, která spočívá zejména v hledání skrytých informací o trestných činech - v mnoha případech se tak děje ještě před zahájením přípravného řízení
- b) zajišťovací, nebo také fixační, která spočívá především v zajištění tzv. pomíjivých důkazů; jde o důkazy, jenž by mohly být v průběhu přípravného řízení znehodnoceny v důsledku jeho dlouhého trvání apod.
- c) filtrační, jinak též nazývána verifikační, která zajišťuje, aby nebyly před soud postaveny osoby, u nichž není dáno dostatečně odůvodněné podezření, že spáchaly žalovaný trestný čin; jde tedy o ochranu nevinných osob před difamujícími účinky soudního řízení, které se koná veřejně
- d) odklonná, která je projevem snahy vyhnout se tradičnímu vyřízení věci v soudním řízení v případech méně závažné trestné činnosti alternativním řešením (již v přípravném řízení je možné věc vyřídit podmíněným zastavením trestního stíhání podle §307 odst. 1 TŘ, nebo schválením narovnání podle §309 odst. 1 TŘ); důvodem je především zjednodušení a zrychlení vyřizování této tzv. bagatelní kriminality

Jak je výše naznačeno, přípravné řízení je první fází celého trestního řízení, a proto také velmi zásadně ovlivňuje jeho další stádia na ně navazující. Jde zejména o vztah k hlavnímu líčení. Tento vztah může být obecně dvojitý¹⁷. V prvním případě je postavení přípravného řízení velice silné, bývá nazýváno „generálkou“ na hlavní líčení, neboť rozsah dokazování v přípravném řízení není nijak omezen a je shodný s rozsahem dokazování v hlavním líčení. Výsledky přípravného řízení mají tedy bezprostřední vliv na rozhodnutí věci v hlavním líčení, kde se důkazy již pouze opakují. Druhým případem je naopak slabé přípravné řízení v kombinaci se silným hlavním líčením. Zde je prováděno dokazování v přípravném řízení v omezeném rozsahu a jádro celého procesu je soustředěno do řízení před soudem, tedy do hlavního líčení. Podle právní úpravy obsažené v našem trestním řádu je možno vztah přípravného řízení a hlavního líčení zařadit do druhé skupiny, protože dokazování v předsoudním stádiu řízení je značně omezeno, což je dále ještě

¹⁷ Jelínek, J., Drašík, A., Hasch, K., Nováková, J., Nováková, Š., Sovák, Z., Ševčík, V.: Trestní právo procesní, Eurolex Bohemia, Praha 2002

odlišeno podle toho, o jaký typ přípravného řízení se jedná (zkrácené přípravné řízení, standardní přípravné řízení či rozšířené přípravné řízení). V každém případě je přípravné řízení velmi důležité pro řízení před soudem v tom směru, že vymezuje předmět konkrétního trestního řízení a to jednak z hlediska osoby obviněného a jednak z hlediska skutku, o kterém se řízení vede. Hlavní úlohu zde hraje usnesení o zahájení trestního stíhání, ve kterém musí být, mimo jiné, popis skutku, ze kterého je konkrétní osoba obviněna, a jeho právní kvalifikace (§160 odst. 1 TŘ). Zatímco právní kvalifikace skutku může být v průběhu řízení při splnění zákonných podmínek měněna, skutek je jak pro státního zástupce při podání obžaloby, tak pro soud při samotném rozhodování věci, závazný (§176 odst. 2 a §220 odst. 1 TŘ).

Trestní řád zná tři modely přípravného řízení v závislosti na typové nebezpečnosti deliktu, kterého se řízení týká:

1. Standardní přípravné řízení je tím nejčastěji používaným modelem a koná se v případě, že není na místě některý z dalších modelů.
2. Zkrácené přípravné řízení se koná v případech uvedených v ustanovení §179a odst. 1 TŘ a to když se objasňují méně závažné trestné činy a jeho účelem je co nejrychlejší postavení podezřelého před soud. Pokud je v zákonem stanovené lhůtě podán návrh na potrestání, navazuje na zkrácené přípravné řízení zjednodušené řízení před soudem (§314b odst. 1 TŘ).
3. Rozšířené přípravné řízení je třetím typem, který přichází v úvahu v případě vyšetřování závažnějších trestných činů, o nichž koná řízení v prvním stupni krajský soud (§168 odst. 1 TŘ). Termín rozšířené přípravné řízení je však do jisté míry nepřesný a výstižnějším názvem je rozšířené vyšetřování, neboť se nejedná o zcela odlišný postup od standardního přípravného řízení. Rozdíl mezi oběma typy je právě jen ve vyšetřování, které je až druhou fází přípravného řízení, kde neplatí některá omezení při provádění dokazování, jež jsou stanovena ve standardním vyšetřování (§169 odst. 1 TŘ). První fáze, tj. prověřování a objasňování skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, je

pro oba typy shodná.¹⁸ Pokud není stanoveno jinak, postupuje se i v tomto případě podle ustanovení upravujících standardní přípravné řízení.

Hlavní postavení v přípravném řízení hraje policejní orgán a především státní zástupce, který je za jeho výsledek zodpovědný. Jeho postavení je možné nazvat dominantním, jelikož se dá říci, že se v přípravném řízení neděje nic bez jeho vědomí, souhlasu či dokonce povolení. Následující kapitoly této práce se budou věnovat právě postavení státního zástupce v jednotlivých typech přípravného řízení.

§2 Úloha státního zástupce ve standardním přípravném řízení

Státní zástupce je nejdůležitějším subjektem přípravného řízení. Jeho povinnosti vyplývají ze zásady legality (§2 odst. 3 TR), kdy, až na zákonem stanovené výjimky, musí stíhat veškeré trestné činy, o nichž se dozví. Za výsledek přípravného řízení je státní zástupce odpovědný a proto mu musí trestní řád svěřovat určité pravomoci, aby mohl průběh řízení ovlivňovat. V této fázi řízení vystupuje také policejní orgán, který je při své činnosti samostatný, ale je vázán pokyny státního zástupce. Státní zástupce vykonává v přípravném řízení dvě funkce:

1. Nad průběhem přípravného řízení vykonává dozor, tj. zjišťuje stav, ve kterém se vyšetřování nachází, prověřuje postup policejního orgánu, odstraňuje zjištěné nedostatky apod. Výkon dozoru nad přípravným řízením je zásadní činností státního zástupce. Dozor je vykonáván v průběhu celého přípravného řízení, tedy jak nad vyšetřováním, tak nad objasňováním a prověřováním skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin. Základními znaky dozoru jsou soustavnost, průběžnost, systematičnost a cílevědomost. Hlavním úkolem státního zástupce při výkonu dozoru je dohlížet na to, aby orgány činné v trestním řízení dodržovaly ustanovení trestního řádu, základní zásady platné pro

---

¹⁸ Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., Vondruška, F., Novotná, J.: Přípravné řízení trestní, 2. vydání, C.H.Beck, Praha 2003

trestní řízení, a aby jejich postup vedl k naplnění účelu trestního řízení. Dozor slouží také k tomu, aby bylo zabráněno bezdůvodnému trestnímu stíhání osob. Je vykonáván především z hlediska zákonnosti postupu policejního orgánu, ale také z hlediska jeho věcné správnosti, odůvodněnosti a úplnosti.¹⁹ Dozor je vykonáván státním zástupcem, který je k jeho výkonu příslušný. Příslušnost není upravena v trestním řádu, ale v §7 odst. 2 StZast, kde je stanovena obecně. Konkrétně upravuje příslušnost §12 až §16 JŘStZast a příslušný k výkonu dozoru je státní zástupce toho státního zastupitelství, které je v obvodu soudu, jež by byl příslušný k projednávání obžaloby v prvním stupni (§16 až §18 TŘ). Určitou výjimku představuje §175 odst. 2 TŘ vztahující se na případ, kdy vyšetřování koná státní zástupce. V případě sporu o příslušnost rozhoduje nejbližší vyšší státní zastupitelství. V rámci dozoru jsou státnímu zástupci svěřena určitá práva a zároveň také povinnosti, které je možné rozdělit do několika oblastí.²⁰ První z nich tvoří procesní úkony, které jsou vyhrazeny pouze státnímu zástupci - jde o výlučné pravomoci (§175 TŘ). Druhou oblast tvoří ty procesní úkony, které jsou vázány na povolení státního zástupce, případně na jeho dodatečný souhlas s možností jejich zrušení (např. §76 odst. 1 TŘ). Třetí skupinu tvoří oprávnění, jimiž uskutečňuje dozor v přípravném řízení, pokud jde o jeho průběh, úplnost, rychlost a soulad se zákonem (§174 odst. 2 TŘ). A poslední oblast tvoří oprávnění státního zástupce podat soudu návrh na rozhodnutí v přípravném řízení (např. návrh na vzetí do vazby podle §68 odst. 1 TŘ). Veškeré procesní úkony se tedy dějí za vědomí státního zástupce. V průběhu výkonu dozoru si státní zástupce vytváří předpoklady a podmínky pro podání obžaloby a její zastupování v řízení před soudem, v zájmu plnění své obžalovací funkce (§2 odst. 8 TŘ).

2. Má postavení instančního orgánu, neboť mu přísluší rozhodování o stížnostech proti rozhodnutí policejních orgánů. Stížností je možné

¹⁹ Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, F.: Trestní řád - komentář, díl I., 4. vydání, C.H.Beck, Praha 2002

²⁰ Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, F.: Trestní řád - komentář, díl I., 4. vydání, C.H.Beck, Praha 2002

napadnout každé usnesení policejního orgánu (§141 odst. 2 TŘ), a pokud ji policejní orgán nevyřeší v rámci autoremedury (§146 odst. 1 TŘ), předloží věc k rozhodnutí státnímu zástupci, který vykonává nad přípravným řízením dozor (§146 odst. 2 písm. a) TŘ).

Nad státním zástupcem, který vykonává dozor v přípravném řízení, ještě vykonává dohled vedoucí státní zástupce nebo nejbližší vyšší státní zastupitelství, sloužící k zajištění řídicích a kontrolních vztahů mezi různými stupni státních zastupitelství a uvnitř jednotlivých státních zastupitelství při výkonu působnosti státního zastupitelství. V rámci tohoto dohledu mohou být nižšímu státnímu zastupitelství dávány písemné pokyny (§12c až §12f StZast). V případě pokynu nejbližší vyššího státního zastupitelství je nejbližší nižší státní zastupitelství povinno se jím řídit, s výjimkou pokynu, který by byl v konkrétní věci v rozporu se zákonem. Stejně platí v případě pokynu vedoucího státního zástupce státním zástupcům působícím u státního zastupitelství, v jehož čele stojí. Celou hierarchii dohledu završuje nejvyšší státní zástupce, který může vydávat pokyny obecné povahy, jež jsou pro státní zástupce závazné, a dále má pravomoc do tří měsíců od právní moci rušit nezákonná usnesení nižších státních zástupců podle §174a TŘ. Toto oprávnění bude rozebráno v souvislosti se skončením přípravného řízení.

Výše uvedená pasáž práce byla úvodem a obecným popisem postavení státního zástupce v přípravném řízení. Další část práce bude rozdělena do tří částí podle stádií jakými přípravné řízení prochází v průběhu trestního řízení.

a) Činnost před zahájením trestního stíhání

Postup před zahájením trestního stíhání je upraven v hlavě deváté trestního řádu. Jedná se o součást trestního řízení, neboť zde orgány činné v trestním řízení postupují podle trestního řádu (§12 odst. 10 TŘ). Tuto změnu přinesla novela trestního řádu č. 265/2001 Sb., která i postup před zahájením trestního stíhání označila bez dalšího za součást přípravného řízení, nad kterým státní zástupce vykonává dozor. Hlavním účelem této etapy je zjistit, zda jsou dány podmínky pro trestní stíhání konkrétní osoby.

Samotnému zahájení přípravného řízení předchází povinnost policejního orgánu na základě vlastních poznatků, trestních oznámení i podnětů jiných osob a orgánů, na jejichž základě lze učinit závěr o podezření ze spáchání trestného činu, učinit všechna potřebná šetření a opatření k odhalení skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, a směřující ke zjištění jeho pachatele (§158 odst. 1 TŘ). Povinnost přijímat trestní oznámení nebo jiné podněty k zahájení trestního stíhání (těmi mohou být například poznatky státního zastupitelství nebo policejního orgánu z jejich činnosti, informace z novin, atd.) má vedle policejního orgánu také státní zástupce (§158 odst. 2 TŘ). Ne každé podání označené jako „trestní oznámení“ lze za trestní oznámení považovat (příkladem mohou být podání, která nejsou podepsána nebo řádné a mimořádné opravné prostředky podle TŘ, aj.). Státní zástupce takové podání přezkoumá a posoudí, zda z jeho obsahu vyplývají skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin. Jestliže již v této fázi skutečnosti nasvědčují spáchání trestného činu konkrétní osobou, vydá pokyn k vydání usnesení o zahájení trestního stíhání. Má také možnost zahájit trestní stíhání sám (§174 odst. 2 písm. c) TŘ), což nebývá pravidlem. Je-li však třeba, aby byl oznamovatel vyslechnut jako svědek, nebo aby byla provedena rekognice, učiní potřebná opatření k provedení úkonu policejním orgánem a uloží sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení. Pokud v podání konkrétní skutečnosti nejsou a existuje odůvodněný předpoklad, že je lze získat doplněním podání, může je státní zástupce doplnit sám (§15 až 16a StZast), popřípadě uložit tuto povinnost policejnímu orgánu (§157 odst. 2 TŘ). Tímto způsobem postupuje státní zástupce v případě, že je k vyřízení trestního oznámení příslušný. Pokud tomu tak není, postoupí neprodleně trestní oznámení příslušnému státnímu zastupitelství a oznamovatele o tom vyrozumí. Poté, co je trestní oznámení doplněné a úplné, předá ho státní zástupce orgánu příslušnému k jeho prověření. Policejní orgán v případě, že je dáno podezření ze spáchání trestného činu, neprodleně sepíše záznam o zahájení úkonů trestního řízení. Tento záznam plní dvojí funkci. Jednak vymezuje začátek přípravného řízení a tím i celého trestního řízení, a jednak slouží jako informace pro státního

zástupce, který tím okamžikem začne vykonávat dozor v přípravném řízení. Počátek přípravného řízení může nastat i dříve. Pokud by hrozilo nebezpečí prodlení, sepíše se záznam až po provedení neodkladných nebo neopakovatelných úkonů, které jsou také součástí přípravného řízení (§12 odst. 10 TŘ). Opis záznamu je policejní orgán povinen zaslat do 48 hodin od zahájení trestního řízení státnímu zástupci. Od doručení záznamu začíná státní zástupce vykonávat dozor, což se týká také neodkladných a neopakovatelných úkonů provedených před tímto doručením.

Státní zástupce začíná vykonávat dozor nad přípravným řízením od okamžiku doručení záznamu o zahájení úkonů trestního řízení. V tu chvíli může využívat veškerých pravomocí, které mu ustanovení trestního řádu přiznávají.

Jednou z nejdůležitějších oblastí, nad kterou státní zástupce vykonává dozor, je přezkoumávání záznamů a protokolů o neodkladných a neopakovatelných úkonech. Jde-li o záznam o zahájení úkonů trestního řízení, státní zástupce přezkoumá, zda byl vydán příslušným policejním orgánem a zda obsahuje podstatné náležitosti, které požaduje trestní řád. §158 odst. 3 TŘ stanoví, že v něm musí být uvedeny skutkové okolnosti, pro které se řízení zahajuje, a způsob, jakým se o nich policejní orgán dověděl. Jestliže státní zástupce při přezkoumání zjistí, že záznam tyto náležitosti neobsahuje, upozorní policejní orgán a uloží mu provedení opatření k nápravě (může jít o opravu, doplnění či jiné vhodné opatření). Krajním případem je právo zrušit takový záznam podle §174 odst. 2 písm. e), což ale není možné, pokud již byly provedeny neodkladné či neopakovatelné úkony. Zjistí-li státní zástupce nepříslušnost policejního orgánu k vydání záznamu, učiní opatření, aby byla věc neprodleně předána příslušnému policejnímu orgánu, nebo může rozhodnout o odejmutí věci policejnímu orgánu a učinit opatření, aby věc byla přikázána jinému policejnímu orgánu (§157 odst. 2 písm. b) TŘ). Hrozí-li nebezpečí z prodlení, policejní orgán záznam o zahájení úkonů trestního řízení sepíše po provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů (§158 odst. 3 TŘ). Neodkladným úkonem je takový úkon, který vzhledem k nebezpečí jeho zmaření, ztráty nebo podstatného oslabení jeho důkazní

hodnoty nesnese z hlediska účelu trestního řízení odkladu na dobu, než bude zahájeno trestní stíhání (2/80). Neopakovatelným úkonem je takový úkon, který nebude možno před soudem provést (§160 odst. 4 TŘ). O těchto úkonech sepíše policejní orgán protokol, v němž musí uvést, na základě jakých skutečností byl úkon za neodkladný nebo neopakovatelný považován. Přezkoumat tyto protokoly náleží státnímu zástupci, neboť se jedná o součást přípravného řízení, nad nímž vykonává dozor (§12 odst. 10 TŘ). Povahu úkonu musí posuzovat vždy podle okolností konkrétního případu a podmínky neodkladnosti či neopakovatelnosti musí úkon splňovat vždy ve vztahu k osobě, vůči níž má být později zahájeno trestní stíhání.²¹ Neodkladnost nebo neopakovatelnost úkonu nemůže záležet výlučně v tom, že jím mají být objasněny skutečnosti podmiňující zahájení trestního stíhání. Skutečnost, že je nutno v přípravném řízení provést úkon, který nebude možno provést před soudem, neznamená, že je tento důkaz možné provést před zahájením trestního stíhání, jestliže je osoba, která má být obviněna, známa, a zahájit trestní stíhání vůči ní je možné (50/95).

Dozor státního zástupce v prověřování je vykonáván oprávněnými, která mu svěřuje trestní řád a jimiž může státní zástupce zasahovat do prověřování a objasňování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin. Jsou uvedeny v ustanovení §157 odst. 2 TŘ. Jedná se o oprávnění, která nejsou využívána pouze ve fázi před zahájením trestního stíhání, ale vzhledem k ustanovení § 174 odst. 2 TŘ se uplatní v průběhu celého přípravného řízení. Státní zástupce může především uložit policejnímu orgánu provedení některých úkonů. Musí se jednat o úkony, které je policejní orgán oprávněn provést, což je podmínka, která musí být splněna vždy. Vedle ní musí být splněna některá z dalších dvou podmínek, a sice, že se jedná o úkon, jehož je třeba k objasnění věci, nebo o úkon směřující ke zjištění pachatele. U policejních orgánů jde především o úkony trestního řízení, ale může jít i o úkony, které mohou provádět i podle jiných předpisů než podle trestního řádu (zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky). Půjde zejména o opatření

---

²¹ Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, F.: Trestní řád - komentář, díl I., 4. vydání, C.H.Beck, Praha 2002

nezbytných podkladů, vysvětlení a zajištění stop trestného činu, předvádění osob (zejména předvádění a střežení zadržovaných osob při provádění úkonů trestního řízení), doručování písemností apod. Jsou-li pro to splněny podmínky (§160 odst. 1 TŘ), může se jednat o pokyn policejnímu orgánu k zahájení trestního stíhání vůči určité osobě, k vydání rozhodnutí nebo opatření podle §159a TŘ či k dočasnému odložení trestního stíhání podle §159b TŘ. Jak dále stanoví §157 odst. 2 písm. a) až c), je státní zástupce k prověření skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, dále oprávněn:

- a) vyžadovat od policejního orgánu spisy, včetně spisů, v nichž nebylo zahájeno trestní řízení, dokumenty, materiály a zprávy o postupu při prověřování oznámení. Podobné oprávnění je svěřeno státnímu zástupci také pro fázi po zahájení trestního stíhání (§174 odst. 2 písm. b) TŘ). Rozdíl je zde v tom, že v rámci prověřování může státní zástupce vyžadovat i spisy ve věcech, v nichž nebyl vydán záznam o zahájení úkonů trestního řízení. Státní zástupce využívá v obou případech obdobných metod, jimiž jsou: prověrky; dotazy na stav prověřování; vyhrazení si předkládání opisů protokolů o procesních úkonech a úředních záznamů; nahlížení do plánu prověřování nebo vyžadování informace policejního orgánu o jeho obsahu; konzultace o stavu prověřování s policejním orgánem.
- b) odejmout kteroukoliv věc policejnímu orgánu a učinit opatření, aby věc byla přikázána jinému policejnímu orgánu. Státní zástupce tak činí formou usnesení. K tomuto kroku je státní zástupce oprávněn jak ve fázi prověřování, tak také ve vyšetřování, a je nutné toto oprávnění odlišit od §174 odst. 2 písm. f), kde se jedná pouze o změnu osoby služebně činné v policejním orgánu, která koná vyšetřování. Jedná se o obdobu odnětí a přikázání věci podle §25 TŘ, ovšem podstatným rozdílem je, že státní zástupce může zasahovat nejen do místní, ale také věcné příslušnosti policejního orgánu. Nemůže tak ale postupovat v případě sporu o místní příslušnost mezi policejními orgány. Důvodem pro odejmutí a přikázání

věci může být například podjatost policejního orgánu, nezákonný postup aj.

- c) dočasně odložit zahájení trestního stíhání. Tento institut upravuje §159b TŘ a je výjimkou ze zásady legality (§2 odst. 3 TŘ). Dočasně odložit trestní stíhání je možné tehdy, jestliže je to třeba k objasnění trestné činnosti spáchané ve prospěch zločinného spolčení, nebo jiného úmyslného trestného činu, anebo ke zjištění jejich pachatelů. Dočasně odložit trestní stíhání může se souhlasem státního zástupce policejní orgán na nezbytnou dobu, nejdéle však o dva měsíce. O dočasném odložení trestního stíhání vyhotoví policejní orgán záznam, jehož opis zašle do 48 hodin státnímu zástupci k výkonu dozoru. Trvají-li důvody, pro které bylo trestní stíhání dočasně odloženo, i po uplynutí lhůty dvou měsíců, může ji státní zástupce na návrh policejního orgánu prodloužit, nejvýše však o dva měsíce, a to i opakovaně. Pominou-li důvody pro dočasné odložení trestního stíhání, policejní orgán trestní stíhání neprodleně zahájí. Nevyčkává tedy uplynutí doby, na kterou bylo trestní stíhání odloženo. K dočasnému odložení trestního stíhání je oprávněn i státní zástupce. Zpravidla tak učiní tehdy, byl-li by po zahájení trestního stíhání příslušný konat vyšetřování v případech uvedených v §161 odst. 3,4 TŘ. Státní zástupce tak činí formou opatření.

Další oprávnění, kterými disponuje státní zástupce již ve fázi prověřování, jsou uvedena v §174 odst. 2 TŘ. Jedná se však pouze o oprávnění uvedená pod písmeny c), e) a f), která může využít v průběhu celého přípravného řízení a tedy i v již zmíněném prověřování. Těmto ustanovením se bude práce věnovat v části zabývající se postavením státního zástupce po zahájení trestního stíhání.

Státní zástupce plní také funkci druhé instance, když rozhoduje o stížnostech proti rozhodnutím policejního orgánu. Policejní orgán může za podmínek §159a TŘ usnesením věc odložit. Proti tomuto usnesení je přípustná stížnost, kterou podává poškozený, o níž rozhoduje státní zástupce vykonávající dozor nad přípravným řízením. Zvláštní situace nastává, jestliže dal státní zástupce policejnímu orgánu pokyn k odložení věci, nebo s tímto

postupem vyslovil souhlas. V těchto případech bude o stížnosti rozhodovat státní zástupce nejbližší vyššího státního zastupitelství (§146 odst. 2 písm. a) TŘ). Podle §157a odst. 1 TŘ má ten, proti němuž se řízení vede, a poškozený, právo kdykoliv v průběhu přípravného řízení žádat státního zástupce, aby byly odstraněny průtahy v řízení nebo závady v postupu policejního orgánu. Tato žádost je jedním z podnětů k uplatnění dozoru státního zástupce. Může být podána v průběhu celého přípravného řízení a státní zástupce je povinen ji neprodleně vyřídit a žadatele o výsledku přezkoumání vyrozumět. Jde-li o žádost o odstranění průtahů v řízení nebo závad v postupu státního zástupce, vyřizuje ji státní zástupce bezprostředně vyššího státního zastupitelství (§157a odst. 2 TŘ). Toto ustanovení se neuplatní v případě, kdy státní zástupce koná vyšetřování a vystupuje zde v postavení policejního orgánu.

Dozor státního zástupce ve fázi prověřování se uplatňuje také při kontrole rychlosti postupu policejního orgánu. Podle §159 TŘ má policejní orgán povinnost prověřit skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin, ve lhůtách uvedených v odst.1 písm. a) až c). Tyto lhůty začínají běžet od přijetí trestního oznámení nebo jiného podnětu k trestnímu stíhání. Jestliže dojde k prověřování na základě vlastních poznatků policejního orgánu, běží lhůta ode dne sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení. Pokud se policejnímu orgánu nepovede oznámení nebo jiný podnět ve stanovených lhůtách prověřit, musí to státnímu zástupci písemně zdůvodnit s uvedením, proč nebylo možno věc skončit, které úkony je ještě třeba provést a jakou dobu bude prověřování pokračovat. Státní zástupce je oprávněn svým pokynem policejnímu orgánu jednak změnit výčet úkonů, které mají být ještě provedeny, jednak stanovit odlišně lhůtu, po kterou má prověřování ještě trvat. Jestliže státní zástupce souhlasí se žádostí policejního orgánu o prodloužení lhůty prověřování, písemně svůj souhlas policejnímu orgánu sdělí. Nepodaří-li se policejnímu orgánu skončit prověřování ani v takto prodloužené lhůtě, předloží státnímu zástupci spis s odůvodněným návrhem na její prodloužení. Státní zástupce postupuje obdobně, jako při prvním prodloužení lhůty.

Státní zástupce vykonávající dohled nad prověřováním disponuje také oprávněními, jimiž je možné prověřování ukončit.

Na jedné straně se jedná o rozhodnutí, jimiž se přípravné, i celé trestní řízení ukončí. Takovým rozhodnutím je usnesení o odložení věci v případě, že ve věci nejde o podezření z trestného činu a není na místě jiné vyřízení věci (§159a odst. 1 TŘ). Jiným vyřízením věci pak zákon rozumí:

- a) odevzdání věci příslušnému orgánu k projednání přestupku nebo jiného správního deliktu (§159a odst. 1 písm. a) TŘ) nebo
- b) odevzdání věci jinému orgánu ke kázeňskému nebo kárnému projednání (§159a odst. 1 písm. b) TŘ).

Mimo odložení věci v případě, že nejde o podezření z trestného činu, odloží věc státní zástupce nebo policejní orgán také tehdy, jestliže:

1. je trestní stíhání nepřipustné podle §11 odst. 1 TŘ (§159a odst. 2 TŘ); rozdíl od odst. 1 téhož ustanovení je v tom, že příslušný orgán při rozhodování došel k závěru, že došlo ke spáchání trestného činu, avšak zároveň existuje některá z okolností uvedených v §11 odst. 1 TŘ
2. je trestní stíhání neúčelné vzhledem k okolnostem uvedeným v § 172 odst. 2 písm. a) nebo b) TŘ (§159a odst. 3 TŘ); jedná se opět o případ, kdy příslušný orgán dospěl k závěru, že osoba, jíž se podnět k trestnímu stíhání týká, sice spáchala trestný čin, avšak její trestní stíhání by bylo vzhledem k okolnostem případu neúčelné; odložení věci z tohoto důvodu je fakultativní, což vyplývá ze zákonné formulace „může odložit věc“
3. se nepodařilo zjistit skutečnosti opravňující zahájit trestní stíhání podle §160 TŘ (§159a odst. 4 TŘ); ustanovení dopadá jak na případy, kdy pachatele nebylo možno odhalit, tak na případy, kdy zjištěné skutečnosti dostatečně neodůvodňovaly závěr, že trestný čin spáchala určitá osoba. Pominou-li důvody odložení, trestní stíhání se zahájí.

Nutno podotknout, že odložení trestního stíhání je možné pouze byl-li ve věci vydán záznam o zahájení úkonů trestního řízení. Má vždy formu usnesení a nabude-li právní moci, představuje formu vyřízení věci před zahájením trestního stíhání. I poté, co bylo ve věci vydáno usnesení o odložení věci, je možné ve věci dále pokračovat. Je nutné však od sebe oddělit případy

odložení z důvodů uvedených v §159a odst. 1 až 3 TŘ a odložení z důvodu §159a odst. 4 TŘ.²² Je-li věc odložena podle §159a odst. 1 až 3 TŘ, je možné v prověřování dále pokračovat za následujících podmínek:

- pokud bude toto usnesení napadeno stížností oprávněné osoby ve stanovené lhůtě a z jejího podnětu bude zrušeno,
- z vlastního podnětu státního zástupce podle §174 odst. 2 písm. e) TŘ,
- i když nebylo usnesení o odložení věci zrušeno, po uplynutí lhůty 30 dnů pro státního zástupce nebo uplynutím lhůty oprávněným osobám k podání stížnosti, je-li na místě pokračovat v prověřování.

Je-li věc odložena z důvodu uvedeného v §159a odst. 4 TŘ, je možné zahájit trestní stíhání, odpadnou-li důvody pro odložení věci. Není zde nezbytně nutné rušit usnesení o odložení věci, stačí vydání usnesení o zahájení trestního stíhání. Výjimkou je případ, kdy by muselo být usnesení o odložení věci zrušeno z podnětu podané stížnosti.

Na straně druhé se jedná o rozhodnutí, jímž se přípravné řízení dostává do fáze vyšetřování, a sice o usnesení o zahájení trestního stíhání. Vzhledem k tomu, že usnesení o zahájení trestního stíhání tvoří již počátek vyšetřování, bude toto rozhodnutí rozebráno v následující části práce.

Posledním rozhodnutím, které může státní zástupce učinit v rámci prověřování, je rozhodnutí o dočasném odložení trestního stíhání, které má formu opatření, jak je popsáno výše.

Pro úplnost je třeba uvést, že také rozhodnutí a opatření státního zástupce vykonávajícího dozor nad prověřováním je v rámci výkonu dohledu kontrolováno. Půjde o přezkoumání rozhodnutí o stížnosti a o odložení věci. Dohled je výkonem oprávnění stanovený zákonem č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, k zajištění řídicích a kontrolních vztahů mezi různými stupni státních zastupitelství a uvnitř jednotlivých státních zastupitelství při výkonu působnosti státního zastupitelství (§12c). Státní zástupce nejbližší vyššího státního zastupitelství z podnětu poškozeného, oznamovatele nebo jiné osoby, přezkoumá rozhodnutí státního zástupce. Zjistí-li vyšší státní zastupitelství, že

---

²² Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., Vondruška, F., Novotná, J.: Přípravné řízení trestní, 2. vydání, C.H.Beck, Praha 2003

byl ve věci nižším státním zastupitelstvím porušen zákon, může nižšímu státnímu zastupitelství dát písemný pokyn k nápravě, nebo mu věc odejmout a vyřídit ji samo (§12d odst. 2 StZast; §1 odst. 2 písm. e) JŘStZast). Pokud však zjistí, že zákon porušen nebyl, podání odloží a o výsledku přezkoumání podatele vyrozumí. K přezkoumání těchto rozhodnutí může dojít ještě na základě uplatnění oprávnění nejvyššího státního zástupce podle §12 odst. 3 StZast. Podle tohoto ustanovení může nejvyšší státní zástupce nařídit, aby Nejvyšší státní zastupitelství nebo jím pověřené státní zastupitelství provedlo kontrolu skončených věcí, v nichž bylo příslušné státní zastupitelství činné, a aby uložilo v případě pochybení opatření k nápravě. Jestliže bylo státním zástupcem nebo policejním orgánem rozhodnuto podle §159a odst. 1 až 4 TŘ, a toto rozhodnutí bylo případně přezkoumáno z důvodu podané stížnosti, jedná se nepochybně o skončenou věc a oprávnění nejvyššího státního zástupce je namístě.

b) Činnost po zahájení trestního stíhání

Nerozhodl-li státní zástupce (policejní orgán) již ve fázi prověřování o skončení věci a jsou-li pro to splněny důvody, které zákon vyžaduje, musí policejní orgán nebo státní zástupce zahájit trestní stíhání. Přípravné řízení se tím dostává do své druhé fáze, která je nazvána vyšetřování.

Jde o konkrétní výraz zásady stíhání jen ze zákonných důvodů a trestní řád tento institut upravuje v §160 takto: „Nasvědčují-li prověřováním podle §158 zjištěné a odůvodněné skutečnosti tomu, že byl spáchán trestný čin, a je-li dostatečně odůvodněn závěr, že jej spáchala určitá osoba, rozhodne policejní orgán neprodleně o zahájení trestního stíhání této osoby jako obviněného, pokud není důvod k postupu podle §159a odst. 2 a 3 nebo §159b odst. 1.“ Z tohoto ustanovení je zřejmé, že trestní stíhání ve většině případů zahajuje policejní orgán. Policejním orgánem se zde nerozumí policejní orgán v obecném smyslu vymezený v §12 odst. 2, ale pouze policejní orgán, který je

příslušný konat vyšetřování (§161 odst. 2 TŘ). Tímto orgánem je především Služba kriminální policie a vyšetřování Policie České republiky. Ministr vnitra může pověřit vyšetřováním i jiné útvary Policie České republiky. Výjimkou je pouze případ, kdy z důvodu neodkladnosti a proto, že nelze dosáhnout toho, aby trestní stíhání zahájil příslušný policejní orgán, tak učiní jiný policejní orgán, který po provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů je povinen předat věc k dalšímu řízení policejnímu orgánu příslušnému konat vyšetřování.

Ovšem státní zástupce může výjimečně také zahájit trestní stíhání vzhledem k ustanovení §174 odst. 2 písm. c) TŘ, a v řízení o trestných činech příslušníků Policie České republiky a příslušníků Bezpečnostní informační služby je zahájení trestního stíhání jeho výlučným oprávněním (§161 odst. 3 TŘ). Dalším důvodem pro zahájení trestního stíhání státním zástupcem je případ, kdy ve zkráceném přípravném řízení neshledá důvody pro podání návrhu na potrestání soudu, avšak rozhodne se zahájit trestní stíhání vůči takové osobě a podat soudu návrh na vzetí obviněného do vazby (§179e TŘ). Zvláštním případem je zahájení trestního stíhání proti poslanci nebo senátorovi Parlamentu ČR, soudci ústavního soudu a soudcům. Před zahájením trestního stíhání proti takové osobě musí státní zástupce dohlédnout na to, aby byl vyžádán souhlas od příslušného orgánu (souhlas Poslanecké sněmovny, Senátu, prezidenta republiky). Jde-li o trestní stíhání pro trestné činy uvedené v §163 odst. 1 TŘ, nelze, s výjimkami uvedenými v §163a TŘ, zahájit trestní stíhání bez souhlasu poškozeného.

K zahájení trestního stíhání není třeba, aby byla trestná činnost spolehlivě prokázána, jako je tomu u obžaloby. Postačí zde vyšší stupeň pravděpodobnosti ohledně závěru, že se určitá osoba dopustila trestného činu.

Od účinnosti novely trestního řádu č. 265/2001 Sb. došlo ke změně způsobu zahájení trestního stíhání, když byl neformální úkon sdělení obvinění nahrazen usnesením o zahájení trestního stíhání, proti kterému je přípustná stížnost. Je nutné od sebe rozlišovat dvojí účinky tohoto usnesení²³:

²³ Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, F.: Trestní řád - komentář, díl I., 4. vydání, C.H.Beck, Praha 2002

- a) Účinnost usnesení o zahájení trestního stíhání z hlediska počátku vyšetřování - usnesení je účinné od svého vydání, neboť zákon proti němu sice připouští stížnost, ale nepřiznává jí odkladný účinek (§160 odst. 7 TŘ, §141 odst. 4 TŘ). Vyšetřování tedy začíná již vydáním usnesení, avšak není možné provádět úkony trestního řízení, kterých se má účastnit obviněný nebo kterých by se mohl zúčastnit obviněný nebo jeho obhájce, ledaže nelze provedení úkonu odložit a vyrozumění o něm zajistit (§165 odst. 2 TŘ).;
- b) Účinky ve vztahu k obviněnému - ten se jím stává až doručením usnesení do vlastních rukou bez možnosti uložení doručované zásilky (§64 odst. 4 písm. a) TŘ).

Výrok usnesení o zahájení trestního stíhání musí mít obsahové náležitosti, které zákon požaduje (§160 odst. 1 věta druhá TŘ) a jeho opis musí být do 48 hodin doručen státnímu zástupci (§160 odst. 2 TŘ). Ke sdělení obvinění podle §160 odst. 1 TŘ nepostačuje, je-li orgánům činným v trestním řízení známa jen totožnost osoby, která by mohla být podezřelou ze spáchání trestného činu, není-li jim však zatím známo, jakým konkrétním způsobem se měla tato osoba na trestném činu podílet, a jaký trestný čin lze v jejím jednání spatřovat (48/02). Státní zástupce okamžitě po doručení usnesení přezkoumá, zda:

- bylo vydáno příslušným policejním orgánem
- popis skutku ve výrokové části je uveden tak, aby nemohl být zaměněn s jiným
- jsou z popisu skutku zřejmé všechny znaky skutkové podstaty stíhaného trestného činu
- je trestný čin uveden číselným označením i slovním pojmenováním včetně označení jeho stádia a formy účastenství
- trestní stíhání obviněného není nepřípustné
- jsou v odůvodnění usnesení uvedeny konkrétní důkazy a skutečnosti, o které policejní orgán opírá důvodnost zahájení trestního stíhání

Z ustanovení §160 odst. 1 TŘ také vyplývá, že zahájení trestního stíhání předchází prověřování. To ale neznamená, že by bez předchozího

prověřování nemohlo být trestní stíhání zahájeno. Existují dvě výjimky. První z nich se vztahuje na případ, že již v době doručení trestního oznámení nebo jiného podnětu k trestnímu stíhání budou zjištěné skutečnosti odůvodňovat závěr, že byl spáchán trestný čin určitou osobou. Tzn., že již před začátkem prověřování jsou splněny podmínky pro zahájení trestního stíhání, a proto vydá státní zástupce pokyn policejnímu orgánu k zahájení trestního stíhání. Druhou výjimkou je pak případ, kdy je konáno zkrácené přípravné řízení, v němž k prověřování vůbec nedochází (viz dále).

Zahájení trestního stíhání je mezníkem v přípravném řízení, neboť od sebe odděluje fázi prověřování a vyšetřování a jeho význam je spatřován v několika směrech²⁴:

- a) Po vydání usnesení o zahájení trestního stíhání začíná být celé trestní řízení vedeno proti určité osobě, která může využívat veškerých práv, která trestní řád dává obviněnému (§33 TR). Naproti tomu mohou však orgány činné v trestním řízení od okamžiku sdělení obvinění využívat všech prostředků podle trestního řádu.
- b) Zahájení trestního stíhání je podmínkou pro provádění určitých úkonů a pro vydávání rozhodnutí (např. rozhodnutí o vazbě podle §68 TR).
- c) V usnesení o zahájení trestního stíhání musí být uveden skutek, ze kterého je osoba obviněna, a tím je vymezen předmět trestního řízení. Z takto vymezeného skutku musí vycházet státní zástupce při podání obžaloby (§176 odst. 2 TR) a soud při svém rozhodování (§220 odst. 1 TR).
- d) Zahájení trestního stíhání je mezníkem pro posuzování skutku. Podle §12 odst. 11 TR jestliže obviněný pokračuje v jednání, pro které je stíhán i po sdělení obvinění, posuzuje se takové jednání od tohoto úkonu jako nový skutek.
- e) Významné je také z hlediska promlčení trestního stíhání, neboť podle §67 odst. 3 písm. a) TZ se sdělením obvinění pro trestný čin, o jehož promlčení jde, promlčení trestního stíhání přerušuje.

²⁴ Jelínek, J., Drašík, A., Hasch, K., Nováková, J., Nováková, Š., Sovák, Z., Ševčík, V.: Trestní právo procesní, Eurolex Bohemia, Praha 2002

V souvislosti s výkonem dozoru nad zahájením trestního stíhání stanoví trestní řád státnímu zástupci některé další povinnosti.

Má povinnost prověřovat, zda bylo trestní stíhání zahájeno neprodleně. Tato povinnost není stanovena výslovně, ale vyplývá z obecného požadavku obsaženého v §157 odst. 1 TŘ.

Pokud je trestní stíhání zahajováno proti osobě, která je cizincem a dostatečně neovládá český jazyk, musí být usnesení o zahájení trestního stíhání písemně přeloženo do mateřského jazyka, případně jazyka, o kterém taková osoba uvede, že ho ovládá (§2 odst. 14 a §28 odst. 2 TŘ). Zda byl překlad pořízen musí ověřit státní zástupce.

Státní zástupce, stejně jako ve fázi prověřování, vykonává i ve vyšetřování dozor nad zachováním zákonnosti. Vyšetřováním se označuje úsek trestního stíhání před podáním obžaloby, postoupením věci jinému orgánu nebo zastavením trestního stíhání, včetně schválení narovnání a podmíněného zastavení trestního stíhání před podáním obžaloby (§161 odst. 1 TŘ). Pravomoci státního zástupce ve fázi vyšetřování jsou upraveny v hlavě desáté oddílu pátém trestního řádu, nazvaném „Dozor státního zástupce“. Jedná se zejména o §174 a §175 TŘ. Některé povinnosti státního zástupce jsou však obsaženy v jiných ustanoveních týkajících se přímo určitých úkonů (např. v souvislosti s dokazováním) a některé podrobnosti upravuje vyhláška č. 23/1994 Sb., o jednacím řádu státního zastupitelství, případně také v pokynech obecné povahy nejvyššího státního zástupce.

Dozorová oprávnění obsažená v ustanovení §174 odst. 2 jsou v některých případech použitelná i na řízení předcházející vyšetřování, jak je popsáno výše. Stejně tak jsou použitelná oprávnění uvedená v §157 odst. 2 TŘ (k tomu viz výše) při výkonu dozoru nad vyšetřováním. Státní zástupce kromě nich tedy může:

- a) dávat závazné pokyny k vyšetřování trestných činů (§174 odst. 2 písm. a) TŘ). Toto oprávnění je zaměřeno na usměrňování vyšetřování a má souvislost s oprávněním uvedeným v §157 odst. 2 věta první, podle kterého je možné uložit pokynem policejnímu orgánu provedení určitého úkonu. Jde ale o oprávnění, které je vymezeno úžeji, protože je vázáno na

objasnění věci nebo zjištění pachatele, ačkoli se týká celého přípravného řízení a popřípadě i postupu po podání obžaloby. Obě ustanovení se mohou vzájemně prolínat (např. pokyn k zahájení trestního stíhání by mohl být dán podle obou ustanovení).²⁵ Pokyny vydává státní zástupce v průběhu případů půjde o pokyn písemnou formou, ale není vyloučeno dát konkrétní přípravného řízení formou opatření (§19 odst. 1 JŘStZast). Ve většině pokynů ústně, telefonicky, telefaxem apod. Písemná forma je však předepsaná pro pokyny, které státní zástupce vydává k zahájení trestního stíhání, ke kvalifikaci trestného činu, k rozsahu obvinění, ke způsobu vyřízení věci v přípravném řízení, k přibrání znalce, při vrácení věci k doplnění, po vrácení věci státnímu zástupci soudem k došetření, u odnětí a přikázání věci a tam, kde to státní zástupce považuje za potřebné. Ústně dané pokyny státní zástupce stvrzuje písemně, považuje-li to podle povahy věci za nutné (§19 odst. 2 JŘStZast). Pokyny státního zástupce policejnímu orgánu k vydání usnesení, proti němuž je přípustná stížnost, se zařadí vždy do prvopisu vyšetřovacího spisu. Ostatní pokyny se zařazují do prvopisu vyšetřovacího spisu, stanoví-li tak státní zástupce (§19 odst. 3 JŘStZast). Pokyny státního zástupce jsou pro policejní orgán závazné, a proto policejní orgán nemůže jejich splnění odepřít. Pokud by ovšem šlo o zjevně nezákonný pokyn, upozorní policejní orgán svého nadřízeného, který pokyn se státním zástupcem, nebo jeho nadřízeným, projedná. Neprovede-li policejní orgán úkon, k němuž dostal od státního zástupce pokyn, upozorní na to státní zástupce jeho příslušného nadřízeného nebo mu věc odejme (§19 odst. 4 JŘStZast).

- b) vyžadovat od policejního orgánu spisy, dokumenty, materiály a zprávy o spáchaných trestných činech za účelem prověrky, zda policejní orgán včas zahajuje trestní stíhání a řádně v něm postupuje (§174 odst. 2 písm. b) TŘ). Toto oprávnění se vztahuje na vyšetřování a postup, který mu bezprostředně předchází, a zčásti se překrývá s oprávněním uvedeným v §157 odst. 2 písm. a) TŘ, které je však omezeno pouze na prověřování

---

²⁵ Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., Vondruška, F., Novotná, J.: Přípravné řízení trestní, 2. vydání, C.H.Beck, Praha 2003

skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin. Na základě tohoto ustanovení je státní zástupce oprávněn přezkoumávat usnesení o zahájení trestního stíhání, jak je popsáno výše. Zjištění, jimiž státní zástupce realizuje své oprávnění, se činí zejména následujícími metodami: prověrkami spisových materiálů u policejního orgánu (konkretizace je uvedena v POP č. 9/1994 - státní zástupce je provede zejména ve vazebních věcech, ve věcech, v nichž koná v prvním stupni řízení krajský soud, ve věcech skutkově, důkazně či právně náročných atd.); dotazy na stav přípravného řízení; vyhrazením předkládání opisů protokolů o procesních úkonech (§18 odst. 1 JŘStZast); nahlížením do plánu vyšetřování nebo požadováním informace policejního orgánu o jeho obsahu (§18 odst. 2 JŘStZast); konzultacemi o stavu přípravného řízení s policejním orgánem (ty jsou zcela neformální a nemohou nahradit prověrky ani dotazy na stav přípravného řízení).

- c) zúčastnit se provádění úkonů policejního orgánu, osobně provést jednotlivý úkon nebo i celé vyšetřování a vydat rozhodnutí v kterékoliv věci; přitom postupuje podle ustanovení tohoto zákona pro policejní orgán a proti jeho rozhodnutí je přípustná stížnost ve stejném rozsahu jako proti rozhodnutí policejního orgánu (§174 odst. 2 písm c) TŘ). Ustanovení se týká jak prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, tak vyšetřování. Na jeho základě má státní zástupce možnost už v prověřování zvážit svoji účast na úkonech, případně některý z úkonů také sám provést. Podle čl. 15 odst. 1 POP č 9/1994 svoji účast zváží při provádění výslechů svědků a rekonstruční jako neodkladných nebo neopakovatelných úkonů podle §158a TŘ, při ohledání místa činu, vyšetřovacím pokusu, rekonstrukci, prověrce na místě nebo výslechů dalších důležitých svědků, popřípadě při výslechu znalce. Ve vyšetřování se státní zástupce zúčastňuje zejména takových úkonů, které jsou rozhodné pro správné a úplné objasnění závažnější věci, a to především tehdy, jestliže je vzhledem k jejich povaze nelze opakovat (čl. 18 POP č. 9/1994). Policejní orgán je povinen umožnit účast státního zástupce a v případech, kdy si státní zástupce vyhradí účast na procesním úkonu, je povinen jej

vyrozumět nejméně 24 hodin předem. Státní zástupce si může také vyhradit provedení vyšetřovacího úkonu nebo i provést celé vyšetřování. Celé vyšetřování koná státní zástupce pouze výjimečně. Jedná se o fakultativní vyšetřování, jelikož státní zástupce má pouze možnost vyšetřování provést. Takovým postupem státního zástupce je možné napravit vadu záležející v tom, že policejní orgán provedl vyšetřovací úkon, který bylo možno odložit, v době, kdy obviněný ještě neměl obhájce, ač šlo o případ nutné obhajoby podle §36 TŘ (č. 1/1979 Sb. rozh. tr.). Naproti tomu stojí obligatorní vyšetřování státním zástupcem, které je povinen konat u trestných činů spáchaných příslušníky Policie České republiky a příslušníky Bezpečnostní informační služby (§161 odst. 3 TŘ). Tomuto postupu státního zástupce bude věnována pozornost dále.

- d) vracet věc policejnímu orgánu se svými pokyny k doplnění (§174 odst. 2 písm. d) TŘ). Podle tohoto ustanovení bude státní zástupce postupovat v případech závažných vad a nedostatků v objasnění věci. Takovou závažnou vadou řízení, která opravňuje státního zástupce k vrácení věci policejnímu orgánu, může být například zahájení trestního stíhání k němuž nedošlo řádně, provedení neodkladných nebo neopakovatelných úkonů, ačkoli pro to nebyly splněny zákonné podmínky, nebo situace, kdy obviněný neměl obhájce v případě nutné obhajoby či nebyl vyslechnut za účasti obhájce, ač výslovně žádal o jeho účast na výslechu apod.²⁶ Musí však také zvážit, zda lze ještě vůbec příslušnou vadu odstranit nebo napravit, anebo zda není vhodnější její odstranění až v řízení před soudem. Vrácení věci přichází v úvahu po předložení spisu policejním orgánem po skončení vyšetřování s návrhem na podání obžaloby, po předložení spisu při jiné příležitosti (např. k dosažení souhlasu státního zástupce nebo soudce k provedení určitého úkonu) nebo po vrácení věci státnímu zástupci soudem prvního či druhého stupně. Státní zástupce svým písemným opatřením (pokynem) uvede konkrétně v jakých směrech, popřípadě

²⁶ Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, F.: Trestní řád - komentář, díl I., 4. vydání, C.H.Beck, Praha 2002

kterými důkazy, má být řízení doplněno, a stanoví k tomu přiměřenou lhůtu.

- e) rušit nezákonná nebo neodůvodněná rozhodnutí a opatření policejního orgánu, která může nahrazovat vlastními; u usnesení o odložení věci může tak učinit do 30 dnů od doručení; jestliže rozhodnutí policejního orgánu nahradil vlastním rozhodnutím jinak než na podkladě stížnosti oprávněné osoby proti usnesení policejního orgánu, je proti jeho rozhodnutí přípustná stížnost ve stejném rozsahu jako proti rozhodnutí policejního orgánu (§174 odst. 2 písm. e) TŘ). Jde o další oprávnění, jichž může státní zástupce využívat nejen ve vyšetřování, ale také v prověřování. Zrušení rozhodnutí nebo opatření policejního orgánu je možné pouze tehdy, je-li nezákonné nebo neodůvodněné. Postačí splnění jedné z těchto podmínek, ale mohou být splněny i současně. Opatření policejního orgánu ruší státní zástupce svým opatřením, usnesení pak také usnesením. Pokud není třeba, aby bylo takové rozhodnutí policejního orgánu nahrazeno novým, omezí se státní zástupce pouze na jeho zrušení. V ostatních případech může vydat sám nové opatření nebo usnesení, které bude v souladu se zákonem, dát policejnímu orgánu závazný pokyn podle písm. a), aby vydal nové opatření nebo usnesení, nebo může postupovat podle písm. f) se závazným pokynem vydat nové opatření nebo usnesení. Zrušil-li státní zástupce usnesení policejního orgánu v rámci řízení o stížnosti oprávněné osoby a nahradí jej vlastním, jde o rozhodnutí učiněné ve druhém stupni, proti němuž není přípustná stížnost (§141 odst. 2 TŘ). Pokud jej zrušil a nahradil z jiného důvodu než na podkladě stížnosti, je proti takovému rozhodnutí stížnost přípustná ve stejném rozsahu, jako proti rozhodnutí policejního orgánu. Rozhodovat o ní bude nejbližší nadřízený státní zástupce. Pokud jde o usnesení policejního orgánu o odložení věci podle §159a odst. 1 až 4 TŘ, může jej státní zástupce zrušit ve lhůtě 30 dnů od doručení. Vzhledem k tomu, že rozhodnutí o odložení věci nevytváří překážku věci pravomocně rozhodnuté, jelikož není uvedeno v ustanoveních §11 odst. 1 písm. f) až h), je možné, aby i po uplynutí této lhůty nebo lhůty oprávněné osoby k podání stížnosti vydal pokyn

k pokračování prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin (§157 odst. 1 TŘ).

- f) přikázat, aby úkony ve věci prováděla jiná osoba služebně činná v policejním orgánu (§174 odst. 2 písm. f) TŘ). Tohoto oprávnění může státní zástupce využít v průběhu celého přípravného řízení. Státní zástupce rozhoduje usnesením, ve kterém obecně přikáže, aby úkony ve věci prováděla jiná osoba služebně činná v policejním orgánu (§22 JŘStZast). Konkrétně však takovou osobu neurčuje. Na základě usnesení přidělí vedoucí policejního orgánu věc jiné osobě. Státní zástupce tak bude postupovat zejména tehdy, zjistí-li vážnější nedostatky v činnosti osoby, která v policejním orgánu věc projednává, nebo zjistí, že taková osoba nerespektuje jeho pokyn nebo neprovede požadované doplnění dokazování. Rozdílem oproti oprávnění uvedenému v §157 odst. 2 písm. b) TŘ je, že státní zástupce nemůže zasahovat do věcné, funkční ani místní příslušnosti policejního orgánu.

Dominantní postavení státního zástupce ve vyšetřování zdůrazňuje ustanovení §175 TŘ. V jeho odstavci 1 jsou vypočtena tzv. výlučná oprávnění, neboť pouze státní zástupce je oprávněn:

- a) rozhodnout o zastavení, podmíněném zastavení nebo přerušení trestního stíhání a o postoupení věci jinému orgánu. Jde o meritorní rozhodnutí státního zástupce, jimiž se věc končí. Blíže jim bude věnována pozornost v části věnované skončení přípravného řízení.
- b) podat obžalobu. Obžaloba je rozhodnutím sui generis, kterým se končí přípravné řízení a věc se dostává do řízení před soudem. Rozebrána bude dále.
- c) rozhodovat o prodloužení vazby, o ponechání obviněného ve vazbě, o propuštění z vazby na svobodu a o žádosti obviněného o propuštění z vazby na svobodu. Rozhodování státního zástupce podle ustanovení písm. c) je možné až po rozhodnutí soudce o vzetí obviněného do vazby. Státní zástupce ke vzetí obviněného do vazby není oprávněn (§68 odst. 2 TŘ). Jestliže existuje důvod, pro který je možné obviněného do vazby vzít (§67 písm. a) až c) TŘ) a jsou splněny i další zákonné podmínky, je státní

zástupce oprávněn podat soudu návrh na toto zajištění obviněného. Zpravidla tak činí na návrh policejního orgánu. Návrh státního zástupce musí obsahovat²⁷: osobní údaje obviněného; stručný popis skutkových zjištění, pojmenování trestného činu včetně číselného označení; zdůvodnění, které konkrétní skutečnosti ve smyslu §68 odst. 3 TŘ umožňují vzetí obviněného do vazby i při trestním stíhání pro trestné činy uvedené v §68 odst. 2 TŘ; důvody vazby uvedené jejich zákonným pojmenováním včetně číselného označení; stručné zhodnocení provedených důkazů, z něhož vyplývá, že dosud zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že skutek je trestným činem a že ho spáchal obviněný; zdůvodnění, proč nelze účelu vazby dosáhnout jinak; dobu zadržení s uvedením dne a hodiny zadržení; má-li obviněný obhájce, jméno a sídlo obhájce; jména spoluobviněných, je-li v téže věci podán návrh na vzetí více obviněných do vazby; další důležité skutečnosti týkající se osoby obviněného, ke kterým bude nutno přihlédnout. Rozhodne-li soudce o vzetí obviněného do vazby, vznikají státnímu zástupci povinnosti týkající se jejího přezkoumávání (§72 odst. 1 TŘ). Přezkoumání důvodů vazby se týká toho, zda důvody vazby nadále trvají, zda nedošlo ke změně právního posouzení jednání obviněného na trestný čin uvedený v §68 odst. 2 TŘ, zda není zřejmé, že trestní stíhání nepovede k uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody a obviněný se nedopustil jednání uvedeného v §68 odst. 3 TŘ, nebo zda nepřichází v úvahu nahrazení vazby jiným opatřením. Dojde-li státní zástupce k tomu, že důvody vazby nejsou dány nebo již pominuly, vydá rozhodnutí o propuštění z vazby (§72 odst. 2 písm. a) TŘ). Stejně postupuje v případě §72 odst. 2 písm. b) TŘ. Mimo povinnost průběžného přezkoumání důvodů vazby podle §72 odst. 1 TŘ je stanovena povinnost obligatorního přezkoumání důvodnosti vazby podle §71 odst. 3 a 4 TŘ. Jestliže doba trvání vazby v přípravném řízení dosáhne tří měsíců, je státní zástupce povinen do pěti pracovních dnů po uplynutí této doby rozhodnout, zda se obviněný ponechává i nadále ve vazbě, nebo zda se

²⁷ Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, F.: Trestní řád - komentář, díl I., 4. vydání, C.H.Beck, Praha 2002

z vazby propouští na svobodu. Lhůta pěti pracovních dnů je lhůtou propadnou a její případné nedodržení má za následek, že obviněného je nutno z vazby propustit na svobodu. Rozhodne-li státní zástupce, že se obviněný ponechává ve vazbě, je povinen nejpozději do tří měsíců od právní moci tohoto rozhodnutí znovu rozhodnout o tom, zda se obviněný ponechává i nadále ve vazbě, nebo zda se propouští z vazby na svobodu. K dalšímu ponechání obviněného ve vazbě však již nestačí pouhá existence vazebního důvodu, ale zároveň musí být opodstatněn závěr, že trestní stíhání nebylo možno v dosavadní lhůtě trvání vazby skončit pro obtížnost věci nebo z jiných závažných důvodů. K takovému ponechání obviněného ve vazbě je možné přistoupit i opakovaně při respektování maximální přípustné délky vazby. Podle nálezu Ústavního soudu č. 46/1994 Sb. n. a u. musí státní zástupce prokazovat vážné důvody, kvůli kterým nebylo možné ve lhůtě rozhodnout; nesmí pouze citovat ustanovení §71 odst. 4 TŘ. Je-li však dán pouze důvod vazby podle §67 písm. b) TŘ, může vazba trvat maximálně tři měsíce (§71 odst. 2 TŘ). Při přezkoumání důvodů vazby může státní zástupce zjistit, že některý z důvodů vazby pominul, ale některý nadále trvá. V takovém případě rozhodne o změně důvodů vazby. Opačným případem je, kdy státní zástupce zjistí existenci nového důvodu vazby a podá návrh soudu na provedení změny. Státní zástupce musí také dbát na dodržení maximální přípustné doby trvání vazby v přípravném řízení podle §71 odst. 8 a 9 TŘ a je povinen vyřizovat vazební věci přednostně s největším urychlením (§71 odst. 1 TŘ). Naproti tomu je faktem, že nápad trestních věcí, a vazebních zvláště, je tak vysoký, že tento zákonný požadavek mnohdy nelze splnit. „V tom spočívá základní objektivně existující faktor, ztěžující v praxi realizaci zákonného požadavku, aby vazba v přípravném řízení i v řízení před soudem trvala dobu nezbytně nutnou.“²⁸ Státní zástupce může rozhodnout o propuštění obviněného z vazby na svobodu na základě žádosti obviněného (§72 odst. 3 TŘ, §73b odst. 3 TŘ). Takové žádosti ovšem může pouze vyhovět, nemůže rozhodnout o jejím zamítnutí. Po podání žádosti státní zástupce

²⁸ Vantuch, P.: Obhajoba obviněného. 2. doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H.Beck, 2002

prezkoumá, zda jsou dány důvody vazby, a nevyhoví-li žádosti, je povinen ji předložit do pěti pracovních dnů od jejího doručení k rozhodnutí soudu. Součástí žádosti může být i žádost o nahrazení vazby jiným prostředkem. Státní zástupce pak může na základě takové žádosti, ale i bez ní, rozhodnout o propuštění obviněného z vazby za současného nahrazení vazby zárukou, slibem, dohledem probačního úředníka nebo peněžitou zárukou (§73b odst. 3 TŘ). Nutno dodat, že náhrada za vazbu koluzní (§67 písm. b) TŘ) není možná žádným z mírnějších procesních prostředků.

- d) nařídít zajištění majetku obviněného a určit, na které prostředky a věci se toto zajištění nevztahuje, anebo zrušit takové zajištění. Je-li obviněný stíhán pro trestný čin, za který vzhledem k povaze a závažnosti činu a poměrům obviněného třeba očekávat uložení trestu propadnutí majetku, a je obava, že výkon tohoto trestu bude zmařen nebo ztížen, může soud a v přípravném řízení státní zástupce majetek obviněného zajistit (§347 odst. 1 TŘ). Proti rozhodnutí o zajištění je přípustná stížnost (§347 odst. 2 TŘ). Tímto způsobem lze zajistit majetek pouze obviněného (§32 TŘ) a nepřichází v úvahu dříve než po sdělení obvinění (§160 odst. 1 TŘ). Zajištění postihuje veškerý majetek obviněného, přírůstky a výtěžky, které ze zajištěného majetku plynou, jakož i majetek, kterého obviněný nabude po zajištění. Nevztahuje se však na prostředky a věci, na které se podle zákona nevztahuje propadnutí majetku (§348 odst. 1 TŘ). Jimi se rozumí prostředky nebo věci, jichž je nezbytně třeba k ukojení životních potřeb obviněného nebo osob, o jejichž výživu nebo výchovu je obviněný podle zákona povinen pečovat (§346 odst. 1 TŘ).
- e) provést zajištění nároku poškozeného na náhradu škody a omezit nebo zrušit takové zajištění anebo věc z něj vyjmout. O zajištění nároku poškozeného na náhradu škody rozhoduje v přípravném řízení státní zástupce na návrh poškozeného tehdy, je-li důvodná obava, že uspokojení nároku poškozeného na náhradu škody způsobené trestným činem bude mařeno nebo ztěžováno. V přípravném řízení tak může učinit i bez návrhu poškozeného, vyžaduje-li to ochrana jeho zájmů, zejména hrozí-li nebezpečí z prodlení (§47 odst. 1, 2 TŘ). Státní zástupce rozhoduje o

zajištění usnesením o zajištění majetku, ve kterém zakáže obviněnému nakládat s věcmi uvedenými v usnesení o zajištění nebo které při výkonu takového rozhodnutí budou sepsány. Dále obviněnému zakáže, aby po oznámení usnesení majetek převedl na někoho jiného nebo ho zatížil (§47 odst. 4 TŘ). Tímto způsobem lze zajistit pouze nárok, který je možné v trestním řízení uplatnit (§47 odst. 5 TŘ). Nárok poškozeného lze zajistit teprve poté, kdy bylo vůči pachateli nebo osobě podezřelé z trestného činu zahájeno trestní stíhání. Důvodná obava, že uspokojení nároku poškozeného bude zmařeno, nebo alespoň ztěžováno, tu bude zejména tehdy, když obviněný svým majetkem disponuje tak, aby znemožnil nebo ztížil uspokojení poškozeného na tomto majetku (například ukrývá-li obviněný po činu svůj majetek, prodává-li jej, daruje-li jej příbuzným). Majetkem obviněného, jímž by mohl být zajištěn nárok poškozeného, nejsou věci jím odcizené nebo zpronevěřené (2/62). Státní zástupce může v přípravném řízení od zajištění upustit nebo zajištění zrušit tehdy, složil-li obviněný nebo s jeho souhlasem jiná osoba na účet soudu u peněžního ústavu peněžitou jistotu ve výši odpovídající pravděpodobnému nároku poškozeného na náhradu škody (§47a odst. 1 TŘ). Ke zrušení zajištění dojde také v případech uvedených v §48 odst. 1 TŘ.

- f) nařídit exhumaci mrtvol. Exhumaci mrtvol nařizuje v přípravném řízení státní zástupce podle §115 odst. 2 TŘ.
- g) navrhnout vyžádání obviněného z ciziny. Zdržuje-li se obviněný v cizím státě a je-li třeba ho vyžádat, vydá předseda senátu nebo soudce příslušného soudu mezinárodní zatýkácí rozkaz. V přípravném řízení tak učiní na návrh státního zástupce (§384 odst. 1 TŘ).
- h) provést předběžné šetření v řízení o vydání do ciziny. Podle §394 odst. 1, 4 TŘ státní zástupce krajského státního zastupitelství, jemuž Ministerstvo spravedlnosti nebo Nejvyšší státní zastupitelství zaslalo žádost cizího státu o vydání nebo který se dozvěděl o trestném činu, pro který by cizí stát mohl žádat o vydání, provede předběžné šetření. Účelem předběžného šetření je zejména zjistit, zda vydání osoby do cizího státu nebrání skutečnosti uvedené v §393 odst. 1 TŘ. Státní zástupce takovou osobu

vyslechne a seznámí ji s obsahem žádosti o vydání. Jestliže tato osoba uvádí okolnosti vyvracející podezření a nabízí o nich důkazy, které mohou být bez značných průtahů provedeny, vztahuje se předběžné řízení i na ně. Po provedení předběžného šetření může dojít k vrácení žádosti zpět orgánu státu, který o vydání požádal (§394 odst. 5 TŘ), nebo k podání návrhu krajskému soudu k rozhodnutí o přípustnosti vydání (§397 odst. 1 TŘ).

Velmi významnou oblastí činnosti státního zástupce v přípravném řízení je součinnost s policejním orgánem. Policejní orgán provádí převážnou část procesních úkonů samostatně a je zodpovědný za jejich zákonné a včasné provedení. V některých případech však zákon ukládá povinnost vyžádat si nejdříve souhlas či povolení státního zástupce, případně jeho následný souhlas, nesnesla-li věc odkladu. Koná-li ale vyšetřování státní zástupce, ustanovení o předchozím souhlasu se neužijí (§161 odst. 3 TŘ).

Předchozího souhlasu státního zástupce je třeba při zadržení osoby podezřelé (§76 odst. 1 TŘ), k odnětí věci (§79 odst. 1 TŘ), k rozhodnutí o zajištění peněžních prostředků na účtu u banky (§79a odst. 1 TŘ) a k rozhodnutí o zrušení nebo omezení zajištění peněžních prostředků na účtu u banky (§79b odst. 3 TŘ), k rozhodnutí o zajištění peněžních prostředků na účtu u spořitelního a úvěrního družstva nebo jiných subjektů, které vedou účet pro jiného, o blokaci peněžních prostředků penzijního připojištění se státním příspěvkem, blokaci čerpání finančního úvěru a blokaci finančního pronájmu a k rozhodnutí o zrušení nebo omezení těchto druhů zajištění (§79b TŘ), k rozhodnutí o zrušení nebo omezení zajištění zaknihovaných cenných papírů (§79c odst. 4 TŘ), k prohlídce jiných prostor a pozemků (§83a odst. 1 TŘ), k osobní prohlídce obviněného (§83b odst. 1 TŘ), jestliže je v jiných prostorách a na pozemku třeba provést rekonstrukci, rekognici, prověrku na místě nebo vyšetřovací pokus a z povahy takového úkonu vyplývá, že jej nelze provést jinde, a ten, u koho se má úkon vykonat, k němu nedal souhlas (§85b a §83a odst. 1 TŘ), k dočasnému odložení zahájení trestního stíhání (§159b odst. 1, 2 TŘ).

Povolení vydává státní zástupce k předstíranému převodu (§158c odst. 2 TŘ), ke sledování osob a věcí, při kterém mají být pořizovány zvukové,

obrazové nebo jiné záznamy (§158d odst. 2 TŘ) a k prodloužení doby takového sledování (§158d odst. 4 TŘ).

Dále státní zástupce může vyslovit souhlas nebo zrušit rozhodnutí policejního orgánu o zajištění peněžních prostředků na účtu u banky v naléhavých případech, které nesnesou odkladu (§79a odst. 1 TŘ), rozhodnutí policejního orgánu o zajištění peněžních prostředků na účtu u spořitelního a úvěrního družstva nebo jiných subjektů, které vedou účet pro jiné, o blokaci peněžních prostředků penzijního připojištění se státním příspěvkem, blokaci čerpání finančního úvěru a blokaci finančního pronájmu v naléhavých případech, které nesnesou odkladu (§79b TŘ ve spojení s §79a odst. 1 TŘ), rozhodnutí policejního orgánu o zajištění zaknihovaných cenných papírů v naléhavých případech, které nesnesou odkladu (§79c odst. 2, 4 TŘ).

Státní zástupce má v rámci svého dozoru nad přípravným řízením kontrolovat provedení procesních úkonů policejním orgánem, k nimž tento nepotřebuje ani souhlas ani povolení státního zástupce, ale má stanovenou povinnost o takovém úkonu státního zástupce neprodleně informovat. Tak je možné, aby policejní orgán zadržel obviněného (§75 TŘ), vstoupil do obydlí, jiných prostor nebo na pozemek (§83c odst. 1, 2 TŘ), pozdržel dopravu zásilky (§86 odst. 2 TŘ) apod. Při přezkoumávání úkonů, které byly provedeny bez předchozího souhlasu státního zástupce, ačkoli je podle zákona vyžadován, musí státní zástupce zjišťovat, proč věc nesnesla odkladu a zda skutečně z naléhavých důvodů nebylo možné souhlasu dosáhnout. Zjistí-li přitom závady v postupu policejního orgánu, písemně na to upozorní jeho nadřízeného. O každém souhlasu, povolení nebo jejich odmítnutí, jakož i o výsledku přezkoumání, učiní státní zástupce záznam do dozorového spisu (čl. 21 odst. 6 POP č 9/1994).

K některým procesním úkonům v přípravném řízení však ani státní zástupce není oprávněn a je mu dána pouze možnost k podávání návrhů na provedení těchto úkonů soudem. Soud v přípravném řízení provádí úkony pouze výjimečně za předpokladu, že to výslovně stanoví trestní řád. Zejména rozhoduje o nejzávažnějších zásazích do základních práv a svobod. Státní zástupce předkládá soudu návrh na vydání předchozího souhlasu k vyžádání

skutečností, které jsou podle zvláštního zákona utajovány nebo na něž se vztahuje povinnost mlčenlivosti, v přípravném řízení, nestanoví-li zvláštní zákon podmínky, za nichž je lze v trestním řízení sdělit (§8 odst. 4 TŘ); návrh na ustanovení obhájce (§39 TŘ), jsou-li dány důvody nutné obhajoby (§36 TŘ); návrh na rozhodnutí o tom, že poškození mohou svá práva v trestním řízení uplatňovat pouze prostřednictvím společného zmocněnce, kterého si zvolí (§44 odst. 2 TŘ); návrh na vzetí obviněného do vazby (§68 odst. 1 TŘ); návrh na vydání příkazu k zatčení (§69 odst. 1 TŘ); návrh na rozhodnutí o případnutí peněžitě záruky státu (§73a odst. 3 TŘ); návrh na omezení obviněného ve výkonu trestu odnětí svobody (§74a odst. 1 TŘ); návrh na vydání příkazu k domovní prohlídce (§83 odst. 1 TŘ); návrh na vstup do bytu a obydlí k provedení rekonstrukce, rekognice nebo vyšetřovacího pokusu na uvedených místech (§85b TŘ); návrh na otevření zásilek (§87 odst. 1 TŘ); návrh na záměnu zásilek (§87a odst. 1 TŘ); návrh na odposlech a záznam telekomunikačního provozu (§88 odst. 1 TŘ) včetně návrhu na prodloužení doby jejich provádění (§88 odst. 2 TŘ); návrh na sdělení údajů o uskutečněném telekomunikačním provozu, které jsou předmětem telekomunikačního tajemství anebo na něž se vztahuje ochrana osobních a zprostředkovacích dat (§88a odst. 1 TŘ); návrh na pozorování obviněného ve zdravotnickém ústavu nebo zvláštním oddělení nápravného zařízení (§116 odst. 2 TŘ) a návrh na prodloužení doby takového pozorování (§117 TŘ); návrh na sledování osob a věcí, pokud má být sledováním zasahováno do nedotknutelnosti obydlí, do listovního tajemství nebo zjišťován obsah jiných písemností a záznamů uchovávaných v soukromí za použití technických prostředků (§158d odst. 3 TŘ) a na prodloužení doby takového sledování (§158d odst. 4 TŘ); návrh na vydání mezinárodního zatýkacího rozkazu (§384 odst. 1 TŘ) a na vydání evropského zatýkacího rozkazu (§405 odst. 1 TŘ); návrh na vzetí osoby, o jejíž vydání jde, do vazby (§396 odst. 1 TŘ a §410 TŘ). Návrh státního zástupce je vyžadován také pro použití agenta a na prodloužení doby jeho použití. Tento návrh však nepředkládá státní zástupce vykonávající dozor nad přípravným řízením, ale státní zástupce vrchního státního zastupitelství, v jehož obvodu je činné státní zastupitelství příslušné

k výkonu dozoru ve věci. Návrh na použití agenta je předkládán příslušnému vrchnímu soudu, který rozhoduje o jeho povolení. Mimo návrhů předkládá státní zástupce soudu také žádosti (např. o propuštění obviněných z vazby na svobodu), návrhy nebo podněty k rozhodnutí (např. o vyloučení advokáta jako obhájce z obhajování) a stížnosti proti jeho usnesení (např. proti usnesení, jímž rozhodl o dalším trvání vazby).

Velmi důležitou součástí práce státního zástupce ve fázi vyšetřování je provádění celého vyšetřování. Jak již bylo uvedeno, státní zástupce může konat vyšetřování fakultativně, na základě vlastního rozhodnutí, nebo obligatorně, kdy mu tuto povinnost stanoví trestní řád. Možnost provést celé vyšetřování sám dává státnímu zástupci trestní řád v §174 odst. 2 písm. c) TŘ. V takovém případě je pouze na státním zástupci, zda svého práva využije a vyšetřování provede či ponechá provedení vyšetřování na příslušném policejním orgánu, nad jehož činností bude vykonávat dozor. Jedná se zde o dozorovou pravomoc a nikoli, jako je tomu u obligatorního vyšetřování, o samostatnou vyšetřovací funkci. Nad státním zástupcem konajícím fakultativně vyšetřování vykonává dohled státní zástupce nejbližší vyššího státního zastupitelství. Takto postupuje státní zástupce ovšem pouze ve výjimečných případech, zvláště tehdy, kdy nestačí provést jednotlivý úkon ani využít jiné oprávnění.

Naproti tomu obligatorně koná státní zástupce vyšetřování o trestných činech spáchaných příslušníky Policie České republiky, příslušníky Bezpečnostní informační služby a příslušníky Úřadu pro zahraniční styky a informace (§161 odst. 3 TŘ). Za splnění podmínek §20 odst. 1 TŘ (společné řízení) koná státní zástupce vyšetřování podle odstavce 3 i proti těm spoluobviněným, kteří nejsou příslušníky Policie České republiky, příslušníky Bezpečnostní informační služby nebo příslušníky Úřadu pro zahraniční styky a informace; ustanovení §23 (o vyloučení věci ze společného řízení) tím není dotčeno (§161 odst. 4 TŘ). Toto obligatorní vyšetřování zakotvila do trestního řádu až jeho novela č. 265/2001 Sb. Je to zvláštní vyšetřovací funkce státního zástupce a od toho se odvíjejí některé další odlišnosti od

fakultativního vyšetřování.²⁹ Dochází tak k oddělení vyšetřování od dozoru, neboť je vyloučeno, aby státní zástupce současně konal vyšetřování a vykonával dozor ve věcech uvedených v §161 odst. 3, 4 TŘ. Dále, ačkoli je dozor státního zástupce v přípravném řízení chápán komplexně (je vykonáván jak v prověřování, tak ve vyšetřování), se při obligatorním vyšetřování odděluje dozor ve stadiu prověřování a dozor ve stadiu vyšetřování. Ke konání vyšetřování byla stanovena zvláštní věcná příslušnost státních zástupců - vyšetřování konají specializovaní státní zástupci. Důležité je, že ani v případech trestných činů o kterých má státní zástupce povinnost konat vyšetřování, nekoná prověřování. Prověřování o skutečnostech nasvědčujících podezření ze spáchání trestných činů uvedených v §161 odst. 3 TŘ koná zásadně útvar Ministerstva vnitra pro inspekční činnost (§12 odst. 2 TŘ). Jeho příslušnost ovšem není výlučná a prověřování může v některých případech provádět také pověřený orgán Bezpečnostní informační služby. Státní zástupce, který by byl jinak příslušný konat vyšetřování o tomto trestném činu, vykonává nad zachováváním zákonnosti při prověřování konaném policejním orgánem v těchto věcech dozor (§10 odst. 5 JŘStZast) a je oprávněn k provedení jednotlivého úkonu. Činnost státního zástupce při vyšetřování je upravena jednak v trestním řádu (§161 odst. 3 TŘ) a dále také v pokynu obecné povahy č. 5/2001 a není-li v něm stanoveno jinak, použijí se ustanovení pokynu obecné povahy č. 9/1994. K zahájení trestního stíhání uvedených v §161 odst. 3, je oprávněn státní zástupce vykonávající dozor nad prověřováním, nikoli policejní orgán. Policejní orgán konající prověřování předloží státnímu zástupci věc s návrhem na zahájení trestního stíhání. Státní zástupce přezkoumá neprodleně spisový materiál a zahájí trestní stíhání nebo učiní jiné rozhodnutí (vrátí věc policejnímu orgánu k doplnění, dočasně odloží trestní stíhání apod.). Při konání vyšetřování o trestných činech uvedených v §161 odst. 3 TŘ postupuje státní zástupce přiměřeně podle ustanovení upravujících postup policejního orgánu konajícího vyšetřování.

²⁹ Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., Vondruška, F., Novotná, J.: Přípravné řízení trestní, 2. vydání, C.H.Beck, Praha 2003

Státní zástupce postupuje ve vyšetřování s určitými odchylkami od postupu policejního orgánu. Zásadní odlišnost je stanovena již v samotném §161 odst. 3 TŘ, kdy se ustanovení o souhlasu státního zástupce, který je třeba k provedení úkonu policejním orgánem, neužijí. Tzn., že státní zástupce konající vyšetřování nepotřebuje předchozí ani dodatečný souhlas dozorového státního zástupce k provedení úkonů, kde je souhlas vyžadován pro policejní orgán. Státní zástupce v rámci vyšetřování činí některé úkony jako policejní orgán (např. je oprávněn k podávání návrhů, které může podat i policejní orgán, k zadržení obviněného atd.). Některé úkoly policejního orgánu však státní zástupce ve vyšetřování neplní (např. doručování prostřednictvím příslušného policejního orgánu, provedení zatčení na základě příkazu k zatčení, povinnost policejního orgánu, který obviněného zatkl, ho předat soudu, dodání do místa výkonu vazby aj.). Koná-li státní zástupce obligatorně vyšetřování neznámá to, že by nevyužíval pomoci policejního orgánu a nepostupoval s ním v součinnosti. Podle §161 odst. 3 může státní zástupce požádat orgány uvedené v §12 odst. 2 TŘ v rámci jejich působnosti o opatření jednotlivého důkazu nebo provedení jednotlivého úkonu vyšetřování, o součinnost při opatřování důkazu nebo provádění úkonu vyšetřování, o předvedení osoby nebo za podmínek §62 odst. 1 TŘ o doručení písemnosti. Tento orgán je povinen státnímu zástupci urychleně vyhovět. Státní zástupce tak může dožádat nejenom útvar Ministerstva vnitra pro inspekční činnost, ale i jiné policejní orgány Policie České republiky, avšak za podmínky, že je tento orgán k vyřízení takového dožádání kompetentní. Podrobnosti postupu státních zástupců a policejních orgánů České republiky upravila Dohoda o součinnosti při plnění úkolů v trestním řízení ve věcech, v nichž státní zástupce koná trestní řízení proti příslušníkům Policie České republiky, z roku 2001.

Ve věcech, v nichž vyšetřování koná státní zástupce, vykonává dozor nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení státní zástupce nejbližší vyššího státního zastupitelství; tím není dotčeno právo státního zástupce, který koná vyšetřování, učinit rozhodnutí podle §171 až 173, podle §307 nebo §309 za podmínek tam uvedených, pokud si toto právo nevyhradil státní

zástupce vykonávající dozor (§175 odst. 2 TŘ). Jak bylo uvedeno výše, je nutné oddělit dozor nad prověřováním a dozor nad vyšetřováním. Koná-li státní zástupce vyšetřování fakultativně, nejde v tomto případě o dozor, ale o dohled. Státní zástupce vykonávající dozor nad vyšetřováním konaným státním zástupcem nižšího státního zastupitelství, vystupuje ve stejném postavení jako státní zástupce vykonávající dozor nad vyšetřováním konaným policejním orgánem. Státní zástupce konající vyšetřování vystupuje v zákonem stanovených případech jako policejní orgán a dozorový státní zástupce jako „státní zástupce“. Má možnost uplatnění veškerých dozorových oprávnění uvedených v §174 TŘ a §175 odst. 1 písm. b) až e) TŘ. Je tedy také možné, aby takové vyšetřování provedl dozorový státní zástupce sám na základě §174 odst. 2 písm. c) TŘ, vrátil věc k doplnění podle §174 odst. 2 písm. d) TŘ. Dozorový státní zástupce plní také funkci instančního orgánu pokud jde o rozhodování o stížnostech podaných proti usnesením státního zástupce konajícího vyšetřování (§146 odst. 2 písm. b) TŘ), pokud o nich nepřísluší rozhodovat soudu (§146a TŘ).

c) Skončení přípravného řízení a meritorní rozhodování státního zástupce

Velmi významnou úlohu hraje státní zástupce při skončení přípravného řízení zejména tím, že právě jen on může po skončení vyšetřování meritorně rozhodnout o věci nebo podat obžalobu soudu (§175 odst. 1 písm. a) a b) TŘ). Dříve, než se státnímu zástupci dostane do ruky spis s návrhem na podání obžaloby, musí dojít ke skončení vyšetřování způsobem, který stanoví zákon (§166 a §167 TŘ). Policejní orgán je vázán lhůtami uvedenými v §167 odst. 1 TŘ a jejich dodržení je součástí dozoru státního zástupce. Jestliže v těchto lhůtách vyšetřování skončeno není, musí policejní orgán státnímu zástupci zdůvodnit, proč nebylo možné v zákonem stanovené lhůtě vyšetřování skončit, jaké úkony je třeba ještě provést a po jakou dobu bude vyšetřování pokračovat. Státní zástupce může pokynem policejnímu

orgánu jednak změnit výčet úkonů, které mají být ještě provedeny, jednak stanovit odlišně lhůtu, po kterou má vyšetřování ještě trvat (§167 odst. 2 TŘ). Nebylo-li vyšetřování skončeno v zákonných lhůtách, má státní zástupce v rámci svého dozoru zvláštní povinnost. Musí nejméně jednou za měsíc provést prověrku věci, a pokud je třeba, uložit policejnímu orgánu povinnost provést konkrétní úkony (§167 odst. 3 TŘ).

Považuje-li policejní orgán vyšetřování za skončené a jestliže jsou jeho výsledky postačující k podání obžaloby, umožní obviněnému a obhájci v přiměřené době prostudovat spisy a učinit návrhy na doplnění vyšetřování. Na tuto možnost musí být obviněný a jeho obhájce upozorněn nejméně tři dny předem (§166 odst. 1 TŘ). Nesplnění této povinnosti je porušením práva obviněného na obhajobu a jde o závažnou vadu přípravného řízení, která by odůvodňovala vrácení věci státnímu zástupci k došetření (6/95). Po skončení vyšetřování předloží policejní orgán státnímu zástupci spis s návrhem na podání obžaloby se seznamem navrhovaných důkazů a zdůvodněním, proč nevyhověl návrhům na provedení důkazů dalších, nebo učiní návrh na některé rozhodnutí podle §171 až 173 TŘ, podle §307 TŘ nebo podle §309 TŘ (§166 odst. 3 TŘ).

Státní zástupce po předložení spisu přezkoumá, jestli byl postup policejního orgánu v souladu se zákonem. Především zkoumá, zda byly splněny podmínky pro přistoupení ke skončení vyšetřování, zda byl obviněný a jeho obhájce upozorněn na možnost prostudovat spis (mají právo prostudovat všechny spisy včetně příloh) a činit návrhy na doplnění dokazování a v případě řádné omluvy obviněného nebo jeho obhájce, zda byla stanovena nová doba konání tohoto úkonu, zda byla k prostudování spisu poskytnuta přiměřená doba (Podle rozhodnutí 50/98 není-li obviněnému nebo jeho obhájci poskytnut dostatek času k prostudování spisu a nemají-li v průběhu tohoto úkonu vždy k dispozici celý spis, jde o takové porušení práva na obhajobu, které může odůvodňovat postup podle §188 odst. 1 písm. e) TŘ). Při posuzování toho, zda poskytnutá doba k prostudování spisu je přiměřená ve smyslu §166 odst. 1 TŘ, je třeba vzít v úvahu zejména rozsah spisu, jeho obsahovou náročnost, povahu stíhané trestné činnosti jakož i

osobnost obviněného.), zda bylo obviněnému a jeho obhájci umožněno navrhnout případné doplnění vyšetřování (považuje-li policejní orgán takové doplnění za důvodné, vyšetřování doplní v rozsahu, v jakém to považuje za nutné - následně musí dojít k opětovnému skončení vyšetřování včetně umožnění obviněnému a jeho obhájci prostudovat spis; v opačném případě navrhované doplnění vyšetřování opatřením odmítne a o tomto úkonu učiní záznam ve spise - tento záznam státní zástupce přezkoumá).

Došlo-li ke skončení vyšetřování standardního přípravného řízení podle zákona, může státní zástupce učinit tato rozhodnutí: podat obžalobu, zastavit trestní stíhání, postoupit věc jinému orgánu, přerušit trestní stíhání, podmíněně zastavit trestní stíhání, schválit narovnání, případně učinit některé další návrhy.

Jestliže výsledky vyšetřování dostatečně odůvodňují postavení obviněného před soud, státní zástupce podá obžalobu a připojí k ní spisy. O podání obžaloby vyrozumí obviněného, obhájce a poškozeného, pokud jsou jeho pobyt nebo sídlo známe (§176 odst. 1 TŘ). Před podáním obžaloby státní zástupce přezkoumá výsledky přípravného řízení. Především, zda bylo trestní stíhání zahájeno v souladu se zákonem, zda policejní orgán postupoval podle zákona a umožnil obviněnému plné uplatnění jeho práv, zda výsledky vyšetřování odůvodňují podání obžaloby, a zda bude mít soud na základě dokazování v přípravném řízení spolehlivý podklad pro konání hlavního líčení a rozhodnutí. Státní zástupce má podat obžalobu i v případě, kdy existují dvě různé skupiny důkazů, které si odporují, a tento rozpor není možné odstranit, protože další důkazy již neexistují nebo se již dostupnými prostředky nedají opatřit (28/77). Má-li však závažné pochybnosti o vině obviněného na základě důkazů provedených v přípravném řízení, obžalobu nepodá. Podáním obžaloby u soudu realizuje státní zástupce svou funkci veřejného žalobce a tím naplňuje obžalovací zásadu (§2 odst. 8 TŘ). Obžaloba je rozhodnutím sui generis. Podat obžalobu musí státní zástupce příslušný k jejímu podání u věcně a místně příslušného soudu. Podle §179 odst. 1 TŘ je k podání obžaloby a k jejímu zastupování před soudem příslušný státní zástupce vyššího státního zastupitelství, než které u soudu

působí, pokud vykonával dozor nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení a věc nepředal nižšímu státnímu zastupitelství. Velmi zásadní je z hlediska podání obžaloby usnesení o zahájení trestního stíhání, neboť obžaloba může být podána pouze pro skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání (§176 odst. 2 TR). Státní zástupce je vázán pouze skutkem (totožnost skutku)³⁰ uvedeným v usnesení o zahájení trestního stíhání, nikoli jeho právním posouzením. Mínil-li státní zástupce skutek posuzovat jako jiný trestný čin, než jak ho posuzoval policejní orgán, upozorní na to před podáním obžaloby obviněného a jeho obhájce a zjistí, zda navrhuje se zřetelem na zamýšlenou změnu vyšetřování doplnit. Rozhodne-li se státní zástupce obžalobu u soudu podat, musí dbát obsahových náležitostí, které podle zákona musí mít. Podle §177 TR musí obžaloba obsahovat:

- a) označení státního zástupce a den sepsání obžaloby; tím se rozumí pojmenování státního zastupitelství s uvedením jeho stupně, sídla a jméno a příjmení státního zástupce podávajícího obžalobu, včetně jeho funkce,
- b) jméno a příjmení obviněného, den a místo jeho narození, jeho zaměstnání a bydliště, popřípadě jiné údaje potřebné k tomu, aby nemohl být zaměněn s jinou osobou; jde-li o příslušníka ozbrojených sil nebo ozbrojeného sboru, uvede se též hodnost obviněného a útvar, jehož je příslušníkem,
- c) žalobní návrh, v němž musí být přesně označen skutek, pro který je obviněný stíhán, s uvedením místa, času a způsobu jeho spáchání, popřípadě s uvedením jiných skutečností, pokud je jich třeba k tomu, aby skutek nemohl být zaměněn s jiným a aby bylo odůvodněno použití určité trestní sazby (podle rozhodnutí 48/75 nemusí žalobní návrh u verbálních trestných činů obsahovat doslovné znění inkriminovaných výroků, pokud je skutek dostatečně popsán tak, aby nemohl být zaměněn s jiným); musí tu být dále uvedeno, jaký trestný čin obžaloba v tomto skutku spatřuje, a to jeho zákonným pojmenováním, uvedením příslušného ustanovení zákonů a všech zákonných znaků včetně těch, které odůvodňují určitou trestní sazbu,

³⁰ Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., Vondruška, F., Novotná, J.: Přípravné řízení trestní, 2. vydání, C.H.Beck, Praha 2003

d) odůvodnění žalovaného skutku s uvedením důkazů, o které se toto odůvodnění opírá, a seznam důkazů, jejichž provedení se v hlavním líčení navrhuje, jakož i právní úvahy, kterými se státní zástupce řídil při posuzování skutečností podle příslušných ustanovení zákona.

Součástí obžaloby může být také některý z návrhů uvedených v §178 odst. 1 TŘ, které však mohou být učiněny i samostatně (§178 odst. 2 TŘ).

Jedním ze způsobů, jímž je státní zástupce oprávněn ukončit nejen přípravné řízení, ale zároveň i celé řízení trestní, je zastavení trestního stíhání. Jedná se o meritorní rozhodnutí ve věci. Podmínkou takového rozhodnutí je účinné zahájení trestního stíhání proti konkrétnímu obviněnému pro skutek, pro který se trestní stíhání vede. V některých případech státní zástupce trestní stíhání zastavit musí (obligatorní zastavení trestního stíhání) a v některých případech má pouze možnost, nikoli povinnost, trestní stíhání zastavit (fakultativní zastavení trestního stíhání). Zastavení trestního stíhání se týká vždy skutku a nikoli jen možného právního posouzení podle ustanovení zvláštní části trestního zákona. Má-li se skutek, který je předmětem trestního stíhání, posoudit v jednočinném souběhu jako dva nebo dokonce více trestných činů, nelze takové trestní stíhání zastavit jen pro některý z trestných činů takto přicházejících v úvahu (65/65). Obligatorně zastaví státní zástupce trestní stíhání:

1. Je-li nepochybné, že se nestal skutek, pro který se trestní stíhání vede (§172 odst. 1 písm. a) TŘ). U tohoto důvodu musí být zcela mimo pochybnost, že se stíhaný skutek nestal, čímž se odlišuje od důvodu pro zproštění obžaloby v řízení před soudem.
2. Není-li tento skutek trestným činem a není důvod k postoupení věci (§172 odst. 1 písm. b) TŘ). Obě tyto podmínky musejí být splněny současně, aby mohlo dojít k zastavení trestního stíhání. Skutek nesmí být trestným činem absolutně, tzn. nemá znaky skutkové podstaty žádného trestného činu. Druhá podmínka je splněna tehdy, jestliže se nejedná ani o přestupek, jiný správní delikt nebo kárné provinění (podle zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů), anebo se o takový přestupek,

jiný správní delikt či kárné provinění jedná, ale již uplynula doba, po níž lze ještě za ně uložit příslušnou zákonnou sankci.

3. Není-li prokázáno, že skutek spáchal obviněný (§172 odst. 1 písm. c) TŘ). Státní zástupce zastaví trestní stíhání z tohoto důvodu tehdy, jestliže se sice skutek, pro který se trestní stíhání vede, stal, avšak zároveň z výsledků přípravného řízení vyplývá, že jej nespáchal obviněný.
4. Je-li trestní stíhání nepřipustné podle §11 odst. 1 (§172 odst. 1 písm. d) TŘ). Jakmile zjistí státní zástupce existenci důvodu nepřipustnosti trestního stíhání v přípravném řízení, musí neprodleně zastavit trestní stíhání (zpravidla na návrh policejního orgánu). Je-li trestní stíhání zastaveno z důvodů uvedených v §11 odst. 1 písm. a), b) nebo i) TŘ, je třeba obviněného poučit podle §11 odst. 3 TŘ o tom, že v trestním stíhání bude pokračováno, prohlásí-li do tří dnů od oznámení usnesení o zastavení trestního stíhání, že na projednání věci trvá.
5. Nebyl-li obviněný v době činu pro nepřičetnost trestně odpovědný (§172 odst. 1 písm. e) TŘ). Podmínkou zastavení trestního stíhání z tohoto důvodu je nepřičetnost obviněného, která tu musela být v době činu a v přípravném řízení musí být dostatečně prokázána.
6. Zanikla-li trestnost činu (§172 odst. 1 písm. f) TŘ). „Zastavení trestního stíhání se tu musí opírat o závěr, že ke spáchání skutku došlo a že obviněný je pachatelem trestného činu, a proto nelze k zastavení trestního stíhání přikročit ihned, co vyšla najevo příslušná okolnost zániku trestnosti činu, ale až poté, co bylo na základě provedeného dokazování spolehlivě zjištěno, že nepřichází v úvahu zastavení trestního stíhání pro některý z příznivějších důvodů obsažených pod písmeny a) až e).“³¹

Fakultativní zastavení trestního stíhání je upraveno v §172 odst. 2. Státní zástupce tak může zastavit trestní stíhání:

1. Je-li trest, k němuž může trestní stíhání vést, zcela bez významu vedle trestu, který pro jiný čin byl obviněnému již uložen nebo který ho podle očekávání postihne (písm. a)). Zásadní otázkou pro státního zástupce při

³¹ Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, F.: Trestní řád - komentář, díl I., 4. vydání, C.H.Beck, Praha 2002

zastavení trestního stíhání podle tohoto ustanovení je posouzení, zda uložený, resp. očekávaný, trest za jiný skutek bude dostatečný ke splnění účelu trestu ve smyslu §23 odst. 1 TZ. Zejména je třeba uvážit, zda trest dříve uložený již dostatečně zabezpečuje výchovu obviněného k tomu, aby vedl řádný život (23/66). Státní zástupce musí porovnat nejen trestní sazby jednotlivých trestných činů, ale také výši trestů, které by měly být za tyto trestné činy uloženy (NS 11/2002 - T 282).

2. Bylo-li o skutku obviněného již rozhodnuto jiným orgánem, kázeňsky, kárně anebo cizozemským soudem nebo úřadem, a toto rozhodnutí lze považovat za postačující (písm. b)). Hlediskem, na jehož základě je možné považovat rozhodnutí jiných orgánů za postačující, je např. nebezpečnost činu pro společnost, poměry obviněného apod. (2/80).
3. Jestliže vzhledem k významu chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsobu provedení činu a jeho následku, nebo okolnostem, za nichž byl čin spáchán, a vzhledem k chování obviněného po spáchání činu je zřejmé, že účelu trestního řízení bylo dosaženo (písm. c)).

I když dojde k zastavení trestního stíhání podle §172 odst. 2 TŘ, pokračuje se v trestním stíhání, prohlásí-li obviněný do tří dnů od doby, kdy mu bylo usnesení o zastavení trestního stíhání oznámeno, že na projednání věci trvá (§172 odst. 4 TŘ). Proti všem usnesením o zastavení trestního stíhání je přípustná stížnost obviněného a je-li znám též poškozeného, která má odkladný účinek (§172 odst. 3 TŘ). O stížnosti rozhoduje státní zástupce nejbližše vyššího státního zastupitelství. Obviněný se může stížností domáhat jen pro něho příznivějšího rozhodnutí. Nejpříznivějším rozhodnutím je pro něho zastavení trestního stíhání podle §172 odst. 1 písm. a) TŘ a pokud by obviněný podal stížnost proti němu, musela by být zamítnuta jako stížnost podaná osobou neoprávněnou podle §148 odst. 1 písm. b) TŘ (29/89).

Meritorním rozhodnutím ve věci je také rozhodnutí státního zástupce o postoupení věci jinému orgánu podle §171 TŘ. Důvody v tomto ustanovení odpovídají důvodům uvedeným v §159a odst. 1 písm. a) a b) TŘ. K postoupení může dojít pouze v případě, kdy bylo zahájeno trestní stíhání, a vztahuje se tedy na konkrétního obviněného a určitý skutek. Státní zástupce

může postoupit jen věc náležitě objasněnou a musí zkoumat, zda nedošlo k promlčení deliktu podle zvláštních zákonů (viz výše). Byla-li věc pravomocně postoupena příslušnému orgánu k projednání, vzniká překážka věci pravomocně rozsouzené a není možné znovu konat trestní stíhání (47/89).

V souvislosti s rozhodnutím o zastavení trestního stíhání a o postoupení věci jinému orgánu je nutné upozornit na mimořádné kasační oprávnění nejvyššího státního zástupce podle §174a TŘ. Jedná se o období mimořádného opravného prostředku.³² Nejvyšší státní zástupce může do tří měsíců od právní moci rušit nezákonná usnesení nižších státních zástupců o zastavení trestního stíhání nebo o postoupení věci. Jde o výlučnou pravomoc nejvyššího státního zástupce a její využití je pouze fakultativní. Základním smyslem je zajištění zákonnosti rozhodování státních zástupců v přípravném řízení. K tomu, aby mohl nejvyšší státní zástupce plně využívat tohoto svého oprávnění, napomáhá ustanovení §173a TŘ, které ukládá státním zástupcům povinnost bezodkladně po právní moci doručit Nejvyššímu státnímu zastupitelství usnesení o zastavení trestního stíhání a o postoupení věci. Za stejným účelem může požadovat od nižších státních zastupitelství spisy, dokumenty, materiály a zprávy a provádět prověrky. Zruší-li nejvyšší státní zástupce usnesení podle odst. 1, pokračuje v řízení státní zástupce, který ve věci rozhodoval v prvním stupni. Přitom je vázán právním názorem, který vyslovil ve svém rozhodnutí nejvyšší státní zástupce, a je povinen provést úkony a doplnění, jejichž provedení nejvyšší státní zástupce nařídil. Nejvyšší státní zástupce rozhoduje zásadně usnesením, proti němuž není přípustná stížnost (§141 odst. 3 TŘ) a pouze výjimečně je možné podání mimořádného opravného prostředku (dovolání je vyloučeno; stížnost pro porušení zákona jen výjimečně, např. nebyla-li respektována zákonná lhůta tří měsíců; v úvahu přichází návrh na povolení obnovy řízení a nepochybně také ústavní stížnost).

Rozhodnutím mezitímní povahy, k němuž je v přípravném řízení oprávněn státní zástupce, je usnesení o přerušení trestního stíhání podle §173

---

³² Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., Vondruška, F., Novotná, J.: Přípravné řízení trestní, 2. vydání, C.H.Beck, Praha 2003

TŘ. Rozhodnutím o přerušení trestního stíhání není věc vyřízena konečným způsobem a zpravidla následuje některé z dalších rozhodnutí, končících přípravné řízení. Přerušení je možné z důvodu existence některé zákonem uvedené překážky, která je zpravidla dočasná. Těmito důvody pro přerušení trestního stíhání jsou:

- a) nemožnost věc náležitě objasnit pro nepřítomnost obviněného; dříve, než rozhodne státní zástupce o přerušení trestního stíhání, musí uvážit, zda například není možné konat řízení proti uprchlému (§302 a násl.) nebo zda nemůže dojít k předání trestního stíhání do ciziny, je-li obviněný v cizině
- b) nemožnost postavit obviněného před soud pro těžkou chorobu
- c) neschopnost obviněného pro duševní chorobu, která nastala až po spáchání činu, chápat smysl trestního stíhání; ke zjištění duševní choroby je třeba vyšetření duševního stavu obviněného podle §116 TŘ, k němuž je nutno přibrat dva znalce psychiatry podle §105 odst. 2 TŘ (46/90)
- d) návrh na předání trestního stíhání do ciziny, nebo byl-li obviněný vydán do ciziny nebo vyhoštěn.

Odpadne-li taková překážka, rozhodne státní zástupce o pokračování v trestním stíhání. Vzhledem k tomu, že se jedná o rozhodnutí dočasné, musí být ještě před jeho vydáním učiněno vše, čeho je třeba k zabezpečení úspěšného provedení trestního stíhání. Státní zástupce musí také zajistit, aby byl o přerušení trestního stíhání vyrozuměn poškozený.

Pouze státní zástupce je také oprávněn rozhodnout v přípravném řízení o odklonech v trestním řízení. Prvním z nich je rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání podle §307 a §308 TŘ. Podmíněné zastavení trestního stíhání přichází v úvahu pouze v řízení o trestném činu, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let, za splnění těchto podmínek:

- obviněný s takovým postupem souhlasí způsobem, který nevzbuzuje pochybnosti; souhlas je nezbytné vyžádat i v případě, že uvedený postup navrhne obhájce obviněného (31/94);

- obviněný se k činu doznal; doznání se musí vztahovat ke všem znakům skutkové podstaty trestného činu a musí být podporováno i dalšími důkazy, které byly v dosavadním průběhu řízení provedeny;
- obviněný nahradil škodu, pokud byla činem způsobena, nebo s poškozeným o její náhradě uzavřel dohodu, anebo učinil jiná potřebná opatření k její náhradě (podle rozhodnutí 19/95 lze za jiné opatření k náhradě škody v případě trestného činu spáchaného zaviněným způsobem dopravní nehody považovat také oznámení dopravní nehody jako pojistné události příslušné pojišťovně a poskytnutí potřebné součinnosti); není možné se spokojit pouze s tvrzením obviněného, že s poškozeným dohodu uzavřel, je nutné toto tvrzení ověřit dalšími důkazy;
- vzhledem k osobě obviněného, s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a k okolnostem případu lze důvodně takové rozhodnutí považovat za dostačující.

V rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání stanoví státní zástupce zkušební dobu na šest měsíců až dva roky, uzavřel-li obviněný dohodu s poškozeným o způsobu náhrady škody, uloží obviněnému povinnost škodu v průběhu zkušební doby nahradit, případně uloží i další přiměřená omezení a povinnosti směřující k tomu, aby vedl řádný život. Vyhoví-li obviněný ve zkušební době všem požadavkům, jež jsou na něho kladeny, rozhodne státní zástupce, který rozhodoval o podmíněném zastavení trestního stíhání, že se osvědčil. V opačném případě rozhodne i během zkušební doby o pokračování v trestním stíhání. Nutno dodat, že na podmíněné zastavení trestního stíhání neexistuje právní nárok (vyplývá z §307 odst. 1 TŘ), a proto státní zástupce nemusí tímto způsobem rozhodnout ani v případě, kdy jsou všechny podmínky splněny.

Druhou formou odklonu, o níž může rozhodnout v přípravném řízení pouze státní zástupce, je rozhodnutí o schválení narovnání podle §309 a násl. TŘ. „Podstatou narovnání je svého druhu dohoda mezi státem (a konkrétní obětí trestného činu) na straně jedné a pachatelem na straně druhé, jejímž obsahem je ukončení trestního stíhání v případě, že pachatel splní zákonem stanovené podmínky, takže není třeba věc vyřizovat v řádném formálním

veřejném procesu před soudem a přitom důsledky činu pro pachatele budou obdobné, jako kdyby rozhodl soud odsuzujícím rozsudkem..... Účelem narovnání však není jen prostá náhrada majetkové škody a urychlení a zhospodárnění trestního řízení, ale urovnání a vypořádání vztahů obviněného a oběti trestného činu (poškozeného).³³ Stejně tak jako v případě podmíněného zastavení trestního stíhání neexistuje právní nárok na schválení narovnání i když jsou splněny zákonné podmínky. V přípravném řízení záleží čistě na úvaze státního zástupce, zda narovnání schválí a zastaví trestní stíhání, či nikoli. Státní zástupce může schválit narovnání a zastavit trestní stíhání, jestliže:

- se jedná o trestný čin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let; toto je obecný předpoklad pro to, aby vůbec narovnání přicházelo v úvahu;
- obviněný a poškozený se schválením narovnání souhlasí; souhlas obou musí být učiněn způsobem, který nevzbuzuje pochybnosti;
- obviněný prohlásí, že spáchal skutek, pro který je stíhán, a nejsou důvodné pochybnosti o tom, že jeho prohlášení bylo učiněno svobodně, vážně a určitě; prohlášení obviněného je nutné odlišovat od jeho souhlasu se schválením narovnání a nezaměňovat; takové prohlášení, nebude-li schváleno narovnání, nemá v dalším řízení povahu důkazu;
- obviněný uhradí poškozenému škodu způsobenou trestným činem nebo učiní potřebné úkony k její úhradě, případně jinak odčiní újmu vzniklou trestným činem; stejně jako u podmíněného zastavení trestního stíhání musí jít o škodu, jejíž výše byla v řízení zjištěna (20/95); naproti tomu je rozdíl v tom, že u narovnání není dostačující pouhá dohoda mezi obviněným a poškozeným, ale její plnění musí být ještě zajištěno některým z občanských zajišťovacích institutů;
- obviněný složí v přípravném řízení na účet státního zastupitelství peněžní částku určenou konkrétnímu adresátovi k obecně prospěšným účelům, a tato částka není zřejmě nepřiměřená závažnosti trestného činu;

³³ Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, F.: Trestní řád - komentář, díl I., 4. vydání, C.H.Beck, Praha 2002

- považuje takový způsob vyřízení věci za dostačující vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného činu, k míře, jakou byl trestným činem dotčen veřejný zájem, k osobě obviněného a jeho osobním a majetkovým poměrům.

Než přistoupí státní zástupce ke schválení narovnání, musí obviněného a poškozeného vyslechnout zejména ke způsobu a okolnostem uzavření dohody o narovnání, zda dohoda byla učiněna dobrovolně a zda souhlasí se schválením narovnání. Před výslechem musí být obviněný i poškozený poučen o svých právech. Dále státní zástupce posuzuje nejen to, zda jsou splněny podmínky pro schválení narovnání, ale také, zda jsou dostatečně objasněny skutkové okolnosti případu. Považuje-li to za vhodné a jsou-li pro to splněny veškeré předpoklady, vydá usnesení o schválení narovnání, jehož součástí je také výrok o zastavení trestního stíhání. Proti rozhodnutí může obviněný a poškozený podat stížnost, jež má odkladný účinek.

Pro úplnost je třeba doplnit, že státní zástupce může podat i některé další návrhy podle §178 odst. 1, 2 TŘ. Tak např. návrh na uložení ochranného léčení přichází v úvahu tehdy, došlo-li k zastavení trestního stíhání podle §172 odst. 1 písm. e) TŘ pro nepřičetnost.

§3 Odlišnosti postavení státního zástupce ve zkráceném přípravném a rozšířeném přípravném řízení

Jak již bylo řečeno, náš trestní řád nezná pouze jediný model přípravného řízení. Existují dvě odchylky od standardního přípravného řízení a sice zkrácené přípravné řízení a rozšířené přípravné řízení (rozšířené vyšetřování). Úkolem této části práce nebude popsat do detailů všechny odlišnosti od průběhu standardního přípravného řízení, ale poukázat na odchylky týkající se postavení a postupu státního zástupce v těchto formách přípravného řízení.

Podstatou zkráceného přípravného řízení je rychlé a neformální objasnění skutku, v němž je spatřován trestný čin, zjištění osoby důvodně podezřelé z jeho

spáchání a vyhledání důkazů. Podle §179a odst. 1 je zkrácené přípravné řízení možné konat o trestných činech, o nichž přísluší konat řízení v prvním stupni okresnímu soudu a na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje tři léta, jestliže byl podezřelý přistižen při činu nebo bezprostředně poté, nebo v průběhu prověřování trestního oznámení nebo jiného podnětu k trestnímu stíhání byly zjištěny skutečnosti jinak odůvodňující zahájení trestního stíhání a lze očekávat, že podezřelého bude možné do dvou týdnů postavit před soud. Státní zástupce vykonává nad zkráceným přípravným řízením dozor, který začíná vykonávat buď od doručení záznamu o zahájení úkonů trestního řízení (jestliže bylo rozhodnuto o konání zkráceného přípravného řízení až poté) nebo od doručení záznamu o zahájení úkonů zkráceného přípravného řízení (pokud je od počátku jasné, že se bude konat). V rámci tohoto dozoru má velmi obdobná oprávnění, jako ve standardním přípravném řízení, ale některé základní a podstatné rysy jsou oslabeny. Státní zástupce tak musí přezkoumávat, zda jsou dány podmínky pro konání zkráceného přípravného řízení, či zda neexistují tzv. negativní podmínky (§179f odst. 1 TŘ), kdy se zkrácené přípravné řízení konat nesmí nebo v něm nelze pokračovat. Zjistí-li některý z důvodů, pro něž zkrácené přípravné řízení konat nelze, je oprávněn předat věc policejnímu orgánu k zahájení trestního stíhání a následnému vyšetřování (§179c odst. 3 TŘ). Naopak, zjistí-li v rámci výkonu dozoru nad zachováváním zákonnosti ve standardním přípravném řízení, že jsou splněny podmínky pro konání zkráceného přípravného řízení, může vydat pokyn policejnímu orgánu podle §157 odst. 2 TŘ, aby ve věci bylo konáno zkrácené přípravné řízení. Podle stejného ustanovení může vydávat závazné pokyny policejnímu orgánu k provedení i jiných úkonů. K jejich provedení stanoví lhůtu tak, aby o jeho provedení dostal zprávu neméně tři dny před vypršením lhůty určené ke skončení zkráceného přípravného řízení. Tuto lhůtu může státní zástupce s přihlédnutím k okolnostem případu prodloužit, nejvýše však o deset dnů (§179f odst. 2 písm. a) TŘ). Osoba, proti níž se zkrácené přípravné řízení vede, je nazývána podezřelý, a má stejná práva jako obviněný (§179b odst. 2 TŘ), Jejich dodržování je také předmětem dozoru státního zástupce. Jestliže je státnímu zástupci předána zadržená podezřelá osoba a státní zástupce ji nepustí na svobodu, předá ji nejpozději do 48 hodin od zadržení

soudu spolu s návrhem na potrestání; jinak rozhodne o zahájení trestního stíhání a předloží soudu návrh na rozhodnutí o vazbě obviněného (§179e TŘ). Vzhledem k velmi omezeným možnostem dokazování ve zkráceném přípravném řízení, musí dohlédnout také na to, aby nebyly prováděny jiné úkony, než neodkladné a neopakovatelné. Zkrácené přípravné řízení konají policejní orgány uvedené v §12 odst. 2 (§179a odst. 2 TŘ). Státní zástupce může obdobně jako ve standardním přípravném řízení provést některé úkony, případně celé zkrácené přípravné řízení sám (§174 odst. 2 písm. c) TŘ), což bývá v mnoha případech vhodnější vzhledem k zachování lhůty v §179b odst. 4 TŘ. Povinně koná zkrácené přípravné řízení za stejných podmínek, jako vyšetřování ve standardním přípravném řízení (§179a odst. 3 TŘ). Koná-li zkrácené přípravné řízení celé sám, neuzijí se ustanovení trestního řádu o výkonu dozoru státního zástupce.³⁴ Státní zástupce je pak příslušný ke sdělení obvinění, nevydává však záznam o zahájení úkonů zkráceného přípravného řízení. Jinak postupuje shodně s postupem policejního orgánu. Vyřízení věci ve zkráceném přípravném řízení je upraveno obdobně jako ve standardním přípravném řízení, takže co se týká rozhodování státního zástupce, je možné odkázat na předchozí části práce, ovšem s poukazem na tyto odlišnosti. Ve zkráceném přípravném řízení státní zástupce nepodává soudu obžalobu, ale shledá-li, že výsledky zkráceného přípravného řízení odůvodňují postavení podezřelého před soud, podá soudu návrh na potrestání. S tím souvisí další odchylka, a sice, že až do doručení návrhu na potrestání soudu není ve věci zahájeno trestní stíhání (§314b odst. 1 TŘ), ale i úsek řízení předcházející návrhu na potrestání je veden proti konkrétní osobě (podezřelý). Návrh na potrestání obsahuje stejné náležitosti jako obžaloba s výjimkou odůvodnění (§179d odst. 1 TŘ). Druhou odlišností je možnost státního zástupce podmíněně odložit podání návrhu na potrestání podle §179g TŘ. Jedná se o rozhodnutí odpovídající podmíněnému zastavení trestního stíhání.

Třetím a posledním typem přípravného řízení je rozšířené přípravné řízení, či lépe rozšířené vyšetřování, jež je upraveno v oddíle třetím hlavy desáté trestního řádu. Rozdíly mezi standardním a rozšířeným vyšetřováním nejsou nijak

---

³⁴ Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., Vondruška, F., Novotná, J.: Přípravné řízení trestní, 2. vydání, C.H.Beck, Praha 2003

zásadní, a proto i úkoly státního zástupce jsou velmi podobné. Nicméně na několik odchylek je nutné poukázat. Rozšířené vyšetřování se podle §168 odst. 1 TŘ koná o těch trestných činech, o nichž koná řízení v prvním stupni krajský soud (§17 TŘ). Neobsahuje-li zákon úpravu zvláštní, postupuje se při vyšetřování stejným způsobem, jako ve standardním vyšetřování. Státním zástupcem příslušným k výkonu dozoru nad rozšířeným vyšetřováním je státní zástupce krajského státního zastupitelství (§12 odst. 1 JŘStZast). V rámci výkonu dozoru nad zachováváním zákonnosti dbá státní zástupce na to, aby policejní orgán provedl ve věci důkazy v rozsahu, jaký je nezbytný pro podání obžaloby nebo pro jiné rozhodnutí státního zástupce (§169 odst. 1 TŘ), a to od okamžiku zahájení trestního stíhání pro některý z trestných činů uvedených v §17 TŘ, nebo od okamžiku změny právní kvalifikace skutku na takový trestný čin. Při provádění důkazů (výslechů svědků) není policejní orgán vázán omezením podle §164 odst. 1 TŘ a státní zástupce při jejich provádění musí dbát o to, aby byly provedeny způsobem, který nevylučuje jejich následné použití v řízení před soudem. V úvahu zde musí brát především ustanovení §211 a §212 TŘ. Pro určení rozsahu prováděných důkazů je rozhodující právní kvalifikace skutku, pro který je obviněný v době provádění důkazu stíhán. V průběhu výkonu dozoru může státní zástupce konat prověrky nebo vyžadovat informace o stavu vyšetřování za účelem soustavného posuzování, zda právní kvalifikace skutku, pro který je obviněný stíhán, odpovídá výčtu trestných činů uvedených v §17 TŘ. Nastanou-li důvody pro změnu právní kvalifikace, musí na tuto situaci neprodleně upozornit obviněného (jeho obhájce) a nevyčkávat až na skončení vyšetřování, neboť další neomezené provádění dokazování v případě, že již nejsou splněny podmínky rozšířeného vyšetřování, je v rozporu se zákonem a v dalším řízení může jít o neodstranitelnou procesní vadu. Po upozornění obviněného pokračuje vyšetřování podle ustanovení pro standardní vyšetřování a důkazy, jež byly provedeny způsobem podle §169 odst. 1 TŘ zůstávají součástí důkazů opatřených v průběhu vyšetřování (§169 odst. 2 TŘ). Právní kvalifikace skutku je zde zásadní otázkou a státní zástupce jí musí věnovat maximální pozornost. Obdobně jako ve standardním vyšetřování dohlíží státní zástupce na to, aby bylo rozšířené vyšetřování skončeno ve lhůtě šesti měsíců od zahájení trestního stíhání (§170

odst. 1 TŘ). Není-li vyšetřování v této lhůtě skončeno, postupuje policejní orgán a státní zástupce podle §167 odst. 2, 3 (§170 odst. 2 TŘ).

V. Závěry a návrhy do k.

V. Závěry a návrhy de lege ferenda

Na závěr celé diplomové práce, která je v převážné části teoretická, bych rád vyjádřil svůj názor na problematiku přípravného řízení. Musím ovšem předeslat, že otázky týkající se praxe jsem konzultoval s orgány činnými v trestním řízení, neboť se domnívám, že podobné zhodnocení není možné vypracovat bez dostatečných osobních zkušeností.

V první řadě bych státního zástupce v trestním řízení označil za osobu nepostradatelnou a poukázal bych na nezbytnou nutnost jeho odborné způsobilosti. Jedná se o veřejnou funkci, která by měla být vykonávána s největším nasazením a citem pro věc tak, aby bylo dosaženo účelu trestního řízení tam, kde je to namístě.

Ve druhé řadě bych chtěl uvést několik pro a proti ohledně přípravného řízení a to z hlediska možnosti existence pouze jednoho či několika jeho typů.

Pokud jde o zkrácené přípravné řízení – má nepochybně význam a to proto, že se použije při objasňování těch trestných činů, k nimž se pachatel přiznal a není sporu ani o rozsahu protiprávního jednání (výše škody způsobené krádeží, poškozením věci, konkrétní projevy vyhrožování – např. u § 197a, či konkrétní okolnosti materiální stránky k výtržnictví atd.)

Policejní do spisu učiní záznamy o skutečnostech zcela nesporných, z nichž je jasně doložitelná právní kvalifikace a je zřejmé, že podezřelý rozsah protiprávního jednání doznává.

Nepochybně jde o úkony, které lze učinit operativně, takže lze rychle spisy ukončit a předat je prostřednictvím státního zástupce k soudu.

Pokud jde o tzv. rozšířené přípravné řízení, které tvoří výjimku ze standardního přípravného řízení, a koná se při vyšetřování trestných činů o nichž v 1. stupni koná řízení krajský soud, je výjimkou v tom, že policejní orgán není vázán podmínkami, za nichž lze provádět výslech svědků – podle § 164 odst. 1 TR.

Z ustanovení § 164 odst. 1 TR však také plyne, že pro složitost věci nebo pro předpokládanou delší dobu trvajícího vyšetřování lze svědka vyslechnout i ve věci, kde bude rozhodovat okresní soud. Z logiky věci pak plyne, že okruh trestných činů souzených krajským soudem v 1. stupni je takové předpokládané složitosti, že výslech svědka v přípravném řízení je nepochybně na místě.

Zpravidla též lze dovodit i to, že přípravné řízení bude trvat déle než šest měsíců, takže i doba takto vymezená je též skutečností opravňující vyslechnout svědka. V tom případě, když svědek později u soudu prohlásí, že si již nic nepamatuje, ale je doloženo, že výslech byl veden dle procesních předpisů, sice dojde k situaci, kdy dokazování je vedeno i čtením protokolu, který byl sepsán v přípravném řízení, takže není proveden aktuální výslech soudem, ale důkaz lze zcela užít.

Lze dovodit, že aplikační praxi v podstatě i pro vyšetřování závažné trestné činnosti je ustanovení § 164 TR zcela postačující a zvláštního ustanovení třeba není.

Seznam zkratk

- Ústava** - ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
- LPS** - ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
- TŘ** - zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním
- TrZ** - zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon
- StZast** - zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství
- JŘStZast** - vyhláška Ministerstva spravedlnosti ČR č. 23/1994 Sb., o jednacím řádu státního zastupitelství
- POP** - pokyn obecné povahy vydávaný nejvyšším státním zástupcem
- 20/95** - judikát uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek – část trestní, ročník 1995

Seznam použité literatury

- Jelínek, J., Sovák, Z.: Trestní zákon a trestní řád, 21. vydání, Linde, Praha 2004
- Jelínek, J., Draštík, A., Hasch, K., Nováková, J., Nováková, Š., Sovák, Z., Ševčík, V.: Trestní právo procesní, 3. vydání, Eurolex Bohemia, Praha 2003
- Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, F.: Trestní řád, 4. vydání, C.H.Beck, Praha 2002
- Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., Vondruška, F., Novotná, J.: Přípravné řízení trestní, 2. vydání, C.H.Beck, Praha 2003
- Vantuch, P.: Obhajoba obviněného, C.H.Beck, Praha 1998
- Fenyk, J.: Veřejná žaloba, Příručky Ministerstva spravedlnosti ČR, I. díl, Praha 2001, II. díl, Praha 2002
- Šámal, P.: Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému, CODEX, Praha 1999
- Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol.: Kurs trestního práva, Trestní právo procesní, 2. Vydání, C.H.Beck, Praha 2003
- Pavliček, V. a kol.: Ústava a ústavní řád České republiky, 2. díl, 2. vydání, Linde, Praha 2002